

VESTRE LANDSRET
DOM
afsagt den 1. marts 2024

Sag BS-472/2022-VLR
(7. afdeling)

Dansk Vegetarisk Forening
(Marc Malmbak Stounberg, beskikket)

og

Klimabevægelsen i Danmark
(advokat Kurt Helles Bardeleben, beskikket)

mod

Danish Crown A/S
(advokat Claus Barrett Christiansen)

Biintervenienter:

Landbrug & Fødevarer F.M.B.A.
(advokat Henrik Saugmandsgaard Øe)

og

Dansk Industri
(advokat Ole Spiermann)

og

Forbrugerrådet Tænk
(jurist Marie Frank-Nielsen)

Landsdommerne Hanne Aagaard, Jon Esben Hvam og Tine Fomsgaard-Knudsen (kst.) har deltaget i sagens afgørelse.

Sagens baggrund

Sagen er anlagt ved Retten i Randers den 4. juni 2021. Ved kendelse af 4. januar 2022 er sagen henvist til behandling ved landsretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1.

Landbrug & Fødevarer F.M.B.A. (herefter "Landbrug & Fødevarer") og Dansk Industri er henholdsvis den 12. august og 16. september 2022 indtrådt i sagen som biintervenienter til støtte for Danish Crown A/S.

Forbrugerrådet Tænk er den 19. december 2022 indtrådt i sagen som biintervenient til støtte for Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark.

Sagen drejer sig overordnet om, hvorvidt Danish Crown A/S (herefter "Danish Crown") har handlet i strid med markedsføringslovens § 5 ved i virksomhedens markedsføring af produkter at gøre brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og betegnelsen "Klimakontrolleret gris". Såfremt markedsføringen er i strid med markedsføringslovens § 5, skal landsretten tage stilling til, om Danish Crown for fremtiden generelt skal forbydes at anvende udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i virksomhedens markedsføring, og om Danish Crown skal pålægges at berigtige udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Påstande

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har nedlagt følgende påstande:

Påstand 1

Danish Crown skal anerkende at have overtrådt markedsføringslovens § 5, stk. 1, ved at have gjort brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Påstand 2

Danish Crown skal anerkende at have overtrådt markedsføringslovens § 5, stk. 1, ved at have gjort brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris".

Påstand 3

Det forbydes Danish Crown at gøre markedsføringsmæssig brug af de i påstand 1 og 2 nævnte formuleringer.

Påstand 4

Danish Crown skal berigtige udsagnet i påstand 1, principalt ved at foranledige, at der indrykkes annoncer med teksten "Dansk gris er ikke mere klimavenlig, end du tror" i samme medier og i samme omfang som annoncerne med udsagnet i påstand 1, subsidiært på en måde og i et omfang fastsat af retten.

Danish Crown har nedlagt følgende påstande:

Over for påstand 1 og påstand 2

Afvisning, subsidiært frifindelse

Over for påstand 3 og den principale påstand 4

Frifindelse

Over for den subsidiære påstand 4

Afvisning, subsidiært frifindelse

Sagens parter

Dansk Vegetarisk Forening er en non-profit forening, der har til formål at fremme vegetarisk levevis samt oplyse om fordelene ved at skære ned på animalske produkter, såvel for dyr og mennesker som af hensyn til global bæredygtighed. Foreningen har eksisteret siden 1896 og har privatpersoner som medlemmer.

Klimabevægelsen i Danmark er en non-profit forening, der har til formål at stoppe menneskeforskyldt global opvarmning. Foreningens medlemmer er privatpersoner og andre organisationer med interesse i klima.

Danish Crown er en dansk fødevarer virksomhed med slagteri, forædling og salg af primært grise- og oksekød. Danish Crown-koncernen er en global fødevarer virksomhed og blandt verdens 10 største inden for sit felt. Koncernen er verdens største grisekødseksportør og Europas største producent af grisekød med en omsætning på 60 milliarder kroner årligt.

Forbrugerrådet Tænk er en uafhængig organisation, som består af ca. 90.000 personlige medlemmer og 28 medlemsorganisationer. Forbrugerrådet Tænk har til formål at fremme almenvellet ved at varetage forbrugernes interesser gennem en aktiv forbrugerpolitik.

Landbrug & Fødevarer er en erhvervsorganisation for landbruget og fødevarer og agroindustrien. De lokale foreninger under Landbrug & Fødevarer repræsenterer ca. 22.000 medlemmer, og derudover har organisationen ca. 300 virksomhedsmedlemmer. Organisationen har eksisteret siden 2009, hvor en række foreninger fusionerede og blev til Landbrug & Fødevarer, herunder Danske

Slagterier og Dansk Svineproduktion. Foreningens primære formål som erhvervsorganisation er at varetage jordbrugs- og fødevarerhvervets interesser.

Dansk Industri er Danmarks største erhvervsorganisation og har omkring 20.000 medlemmer. Dansk Industris formål er bl.a. at virke for dansk erhvervslivs interesser og at styrke dansk erhvervslivs konkurrenceevne og omdømme.

Sagsfremstilling

Danish Crown har gennem årene fået et øget fokus på bæredygtighed og klimapåvirkning og har en strategisk målsætning om at sænke CO₂-udledningen med 50 % frem mod 2030 i forhold til basisåret 2005. Danish Crown har som led heri udarbejdet bæredygtighedsrapporter siden regnskabsåret 2015/2016. Bæredygtighedsrapporterne beskriver bl.a. virksomhedens samlede målsætninger og de initiativer, som Danish Crown har igangsat og forventer igangsat inden for bæredygtighed.

Danish Crown indførte i marts 2019 bæredygtighedsprogrammet "Klimavejen", hvilket er beskrevet i bl.a. Danish Crowns Bæredygtighedsrapport for 2018/2019. Grise fra landbrug, som var en del af Klimavejen, blev certificeret efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard tilpasset griseproducenter. Certificeringsselskabet Baltic Control Certification A/S (herefter "Baltic Control") udarbejdede Danish Crowns Bæredygtighedsstandard for grise omfattet af Klimavejen og forestod certificeringen af landmændene.

Af Danish Crowns Bæredygtighedsstandard for grise fra september 2020 fremgår bl.a. følgende:

"Danish Crown Bæredygtigheds standard for grise

BAGGRUND:

Grundlaget for certificeringen er Danish Crowns fokus på udviklingen af mere bæredygtigt kød, samt at der skal udføres en anerkendt produktcertificering og transparens af udviklingen af bæredygtighed på bedrifterne. Målgruppen er alle Danish Crowns ejere, som skal sætte mål for en mere bæredygtig svineproduktion. Alle producenter skal auditeres mindst én gang hvert tredje år og som minimum skal besætningen i forvejen være/eller kunne godkendes til DANISH produktstandard.

INTRODUKTION

Denne produktstandard med tilhørende bilag omfatter kravene til produktion af bæredygtige grise til Danish Crown. Den fungerer som et add on til kravene i DANISH Produktstandard. Ved produktion af grise til Danish Crown skal både kravene i den til enhver tid gældende DANISH Produktstandard og Danish Crowns Produktstandard for bære-

dygtige grise være opfyldt. Besætningsejeren har det endelige ansvar for, at standardens krav bliver overholdt.

FORMÅL

Danish Crown Formål: Danish Crowns Produktstandard for bæredygtige grise har til formål at landmændene i dette koncept levere fremdrift på bæredygtighedsparametrene. Overholdelse af standardens krav (målsætningerne) vil blive kontrolleret ved en startaudit, enten via telefon eller som et besøg i forbindelse med DANISH Produktstandardens audit. Nye besætninger skal tilmeldes sig til Danish Crown Ejerservice og via certificeringsorganet pt. Baltic Control Certifications hjemmeside. Elementerne i Produktstandarden for bæredygtige grise er en tilføjelse (add on) til DANISH produktstandard.

Certifikatets gyldighed er 72 måneder fra certificeringsdato. Gencertificering kan udføres uanmeldt og op til 3 måneder inden certificeringsudløb. Denne produktstandard for bæredygtige grise er gældende fra 1. januar 2019. Certifikater, der er udstedt efter "version 1 januar 2019" er gældende indtil udløb."

Som bilag til Danish Crowns Bæredygtighedsstandard var en tjekliste for produktion af bæredygtigt Danish Crown grisekød, en definition af sanktionsmuligheder og en auditorvejledning.

Sanktionsmulighederne omfattede en grøn, gul og rød sanktion. Konsekvensen af den røde sanktion, som var ikke-godkendt, var, at der blev indstillet til genbesøg inden for 3 måneder. Det var alene punkt 18.4 "Udarbejdes der moms og skatteregnskaber", som kunne føre til en rød sanktion.

Af auditorvejledningen, som er instruktionen til auditører ved certificering af landmænd i henhold til Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, version 3 fra marts 2019, og som Baltic Control anvendte, fremgår det bl.a.:

"Instruktion til auditører til certificering af bæredygtigt Danish Crown grisekød (BDG-grise)

Baggrund

Grundlaget for instruktionen er Danish Crowns fokus på udviklingen af mere bæredygtigt kød og at der skal udføres en anerkendt produktcertificering og transparents af vores udvikling af bæredygtighed på bedrifterne. Målgruppen er alle Danish Crowns ejere, som skal sætte mål for en mere bæredygtig svineproduktion. Alle producenter skal auditeres mindst én gang hvert tredje år og som minimum skal besætningen i forvejen være/eller kunne godkendes til DANISH produktstandard.

Formål

Formålet med denne instruktion er at sikre troværdig dokumentation af, en bæredygtig udvikling i overensstemmelse med den til enhver tid

gældende standard for *Danish Crowns bæredygtig grisekød*. Instruktionen beskriver endvidere indholdet i Tjeklisten. Endelig skal instruktionen understøtte de retningslinjer, som gælder ved en produktcertificering.

Gyldighedsområde

Instruktionen gælder for de auditorer, som er involveret i kontrolopgaven efter skriftlig aftale med Baltic Control Certification. Instruktionen omfatter audit af besætninger med slagtegrise, som har en kontrakt med Danish Crown om produktion af bæredygtigt grisekød. I denne instruktion vil audit og kontrol blive anvendt som synonyme begreber.”

...

1. Planlægning af auditbesøg og gennemførelse af audit

Auditor modtager kvartalsvis en besøgsliste fra Baltic Control Certification vedr. produktion af bæredygtig Danish Crown grisekød . Baltic Control Certification vil planlægge de daglige besøg, så de overholder SPF sundhedsreglerne for besøg af besætninger. Audit af BDG-grise vil blive udført i forlængelse af et DANISH besøg og der henvises der til brug af instruktion til auditorer for DANISH grise i forhold planlægning af audit samt gennemførelsen af audits, da der her gælder de samme regler. Dog gælder det for denne produktionstype (BDG-grise) at der ikke foretages uanmeldte kontroller før august 2019.

Uanset om tjekliste udfyldes ved besøg eller telefonsamtale skal audit aftales med producenten og efterfølgende sendes mail til producenten. Denne indeholder kopi af tjekliste til forberedelse samt datadeling. Der gøres opmærksom på at det kræver forberedelse fra producentens side, at datadeling skal udfyldes og sendes retur samt information omkring aflysningsgebyr. Der gøres opmærksom på forventet tidsforbrug.

3. Udfyldelse af tjekliste

Den sidste nye version af tjeklisten, som er udgivet af Baltic Control Certification., skal anvendes, den **kan** udfyldes **under** besøget eller ved bekræftet telefonmøde. Alle felter eller områder, der *kan* udfyldes, *skal* udfyldes. Hvis et felt ikke er relevant for den pågældende bedrift, skal der afkrydses i "irrelevant". For at minimere fejl/ forglemmelser **kan** auditor medbringe tjeklisten i alle de staldanlæg/besætningsområder hvor der auditeres.

Indledende oplysninger om besætningens produktionsomfang, leverandørnumre og telefonnumre er vigtige stamoplysninger, som skal udfyldes. Der skal udfyldes én tjekliste for hvert CVR nummer. Producenten skal så vidt muligt oplyse sin mailadresse, og der skal gøres opmærksom på, at rapport og certifikat vil blive fremsendt pr. mail.

Tjeklistens punkter

For alle tjeklistens punkter gælder det, at der skal skrives et *nuværende niveau*, samt et *niveau for målet om tre år*. Yderligere skal auditor forinden kontrollen ved de løbende kontroller notere hvad *målet blev sat til ved sidste audit*.

(irrelevant ved startbesøg)

Der noteres de oplysninger som producenten oplyser ved gennemgang af tjeklisten. Der noteres "ikke oplyst" hvis producenten ikke oplyser noget. Data angivelse kan være E-kontrol (E), Normtal (N), Gødningskorrektion (G), Producent oplyst (P)

Der skal oplyses tal pr. CHR nummer og dettes noteres i tjeklisten ud for hvert punkt.

...

Miljø

14.1 Antal stipladser, der anvendes gylleforsuring på, samt stipladser med forsuring med separation?

14.2 Antal stipladser der anvendes gyllekøling på?

14.3 Er gylletanken overdækket (og antal)?

14.4 Anvendes der Biologisk luftrensere og hvis ja hvilket fabrikat (angiv også om der anvendes del luftrensere og/eller del luftrensere med punktudsugning)?

14.5 Anvendes der Kemisk luftrensere (angiv også om der anvendes del luftrensere og/eller del luftrensere med punktudsugning)?

14.6 Hvor hyppigt udsluses gyllen/muges ud (1 gang per uge, 1 gang hver 14. dag, sjældnere)?

14.7 Hvor stor en andel (%) af gyllen går til Biogas?

14.8 Hvor stor en andel (%) af gyllen køre igennem separationsanlæg?

...

Energi

16.0 Vælges der energibesparende emner?

16.1 Hvor stor en andel (%) af elbelysning kommer fra LED?

16.2 Hvor stor en andel (%) af ventilationseffekten kommer fra jævnstrømsmotor (LPC/EC)?

16.3 Hvor stor en andel (%) af varmforsyningen kommer fra bio-brændselfyr?

16.4 Hvor stor en andel (%) af energiforsyningen kommer fra varmege-nindvending (gyllekøling)?

16.5 Bruges der andet/andre tiltag for energibesparende emner (hvis ja, hvilke)?

...

Dyrevelfærd

17.0 (a) Hvad er niveauet for dødelighed (%)

Vejledning:

Punktet tjekkes ved hjælp af dialog med producent, samt ved eftertjek i E-kontrol, alternativt nyeste dyrlægerapport.

Punktet tjekkes for henholdsvis søer, smågrise og slagtesvin, såfremt alle er en del af den bæredygtige produktion.

Pattegrise farestald: % døde af levende fødte

Klimastald: % døde af producerede grise

Slagtesvin: Døde og kasserede i % af producerede

Søer: % døde af udsatte søer."

Ved certificeringen af landmændene efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard blev landmændene pålagt at udlevere specifikke produktionsdata, som bl.a. var relevante for at beregne klimapåvirkningen af de enkelte landmænds produktion af grise. Herudover skulle landmændene i forbindelse med certificeringen opstille 3-årige mål for reduktion af griseproduktionens klimaaftryk. Ud over klimamålsætninger var mål for dyrevelfærd og social ansvarlighed omfattet af Danish Crowns Bæredygtighedsstandard.

Der er under sagen fremlagt et eksempel på et dashboard over bæredygtighedsmål for en tilfældig landmand, hvor bl.a. CO₂-aftrykket pr. kg gris fremgår.

I september 2019 var 90 % af Danish Crowns danske grise Klimavejen-certificerede. Senere – det konkrete tidspunkt er uoplyst – blev alle andelsejernes gårde, som leverede grise til Danish Crowns slagterier i Danmark, omfattet af Klimavejen.

I august 2020 lancerede Danish Crown en kampagne med udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror". Det er oplyst, at Danish Crown anvendte udsagnet i en periode på ca. 3 uger, og at udsagnet ikke siden oktober 2020 har indgået i Danish Crowns markedsføring.

Danish Crown anvendte fra sommeren 2020 betegnelsen "Klimakontrolleret gris" på ferskkødsprodukter. Mærkatet fremgik desuden af plakater og på Danish Crowns profiler på sociale medier i forbindelse med beskrivelser af de forskellige initiativer, som Danish Crown og landmændene iværksatte som led i Klimavejen.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark stævnedes Danish Crown den 4. juni 2021. I oktober 2021 meddelte Danish Crown, at virksomheden ophørte med at anvende betegnelsen "Klimakontrolleret gris".

Frem til april 2022 videredirigerede domænet www.klimakontrolleret.dk til information om "Klimakontrolleret gris" på Danish Crowns hjemmeside. Af Danish Crowns hjemmeside fremgik, bl.a.:

"Spørgsmål og svar om klimakontrolleret gris

Hvad er formålet med klimakontrollen?

Klimakontrollen er en del af Danish Crowns bæredygtighedsprogram, Klimavejen. Klimavejen har flere formål. Først og fremmest engagerer og forpligter det landmanden til Danish Crowns klimamål om at halvere klimaaftrykket fra kødproduktionen inden 2030. I 2050 er det vores vision, at kødproduktionen er (netto) klimaneutral.

Når landmanden indgår i Klimavejen, beregnes en baseline for gårdens udledning af CO₂-ækv. pr. opdrættet gris. Samtidig forpligter landmanden sig til at sætte treårige mål for, hvordan gården vil reducere CO₂-udledningen frem mod 2030.

Klimavejen handler ikke kun om at reducere klimaaftrykket. Landmanden sætter også mål for, hvordan gården vil forbedre sig på en række andre områder inden for miljø, dyrevelfærd og social ansvarlighed.

Kontrollen sikrer samtidig, at vi systematisk får indsamlet sammenlignelige data fra vores landmænd. Det er data, som vi ikke hidtil har haft et samlet overblik over, og som vi nu får med en meget høj detaljeringsgrad. Det betyder, at vi får indsigt i hver enkelt gårds mål på de områder, der har betydning for gårdens bæredygtighed. Landmændene får til gengæld mulighed for at sammenligne deres egen indsats og resultater i forhold til kollegerne.

Lidt forsimplet kan man sige, at hver gård gennem Klimavejen får sin egen bæredygtighedsplan, som bidrager til, at Danish Crown kan nå 2030 klimamålet og 2050 visionen.

Hvad mener I med klimakontrolleret gris?

Med klimakontrolleret gris mener vi, at 90% af vores danske grise kommer fra klimakontrollerede gårde. Det betyder løbende uvildig kontrol på gården samtidig med, at landmanden opstiller konkrete mål og arbejder aktivt for at nedsætte gårdens klimaaftryk. Landmanden arbejder blandt andet med at optimere fodringen af grisene, forbedre udslusningen af gylle fra staldene og at udnytte gyllen til biogas, som er med til at opvarme mange husstande.

Selvom det danske landbrug tegner sig for mere end 90 % af grisekødet klimaaftryk, bidrager vores klimaindsats på slagterierne også til at reducere klimabelastningen. Slagterierne udnytter hele grisen til fødevarer og biprodukter som foder, biogas og medicin. Desuden arbejder vores slagterier målrettet på at optimere energiforbruget. Det er summen af mange tiltag, der skaber resultater. Rejsen er lang, men vi er godt på vej. Og vi skal videre.

Hvad betyder klimakontrollen for forbrugerne?

Klimakontrollen betyder, at forbrugeren kan være sikker på, at 90% af alt konventionelt dansk grisekød fra Danish Crown kommer fra en klimakontrolleret gård, men kontrollen kan endnu ikke sige noget om det eksakte klimaaftryk fra udskæringen til den enkelte kødbakke.

En livscyklusanalyse viser, hvordan det klima- og miljømæssige fodaftryk for grisekødsproduktionen har udviklet sig i Danmark i perioden 2005 til 2016, og danske landmænd og vores slagterier har allerede mindsket klimaaftrykket fra grisekød med 25% pr. kg siden 2005. Analysen er gennemført af Aarhus Universitet for Danish Crown.

Klimakontrollen betyder blandt andet, at grisekødet er produceret på en gård, der har forpligtet sig til at arbejde systematisk med at reducere sit klimaaftryk. Landmanden har opstillet konkrete reduktionsmål og bliver løbende kontrolleret af en uvildig instans, som vurderer om landmanden forbedrer sig og lever op til sine mål.

...

Hvornår er I begyndt at klimakontrollere landmændene?

Vi begyndte at kontrollere de første gårde i efteråret 2018, og 90% af de grise Danish Crown slagter i Danmark kommer fra klimakontrollerede gårde.

Hvad er det hhv. højeste og laveste klimamål, som de klimakontrollerede landmænd har sat sig?

Vi har landmænd, der allerede nu er meget tæt på at nå Danish Crowns klimamål om en halvering af klimaaftrykket inden 2030. Omvendt har vi landmænd, der har sat sig mål om at reducere deres CO₂-udledning med minimum 10% indenfor de kommende tre år.

...

Hvor mange gårde er klimakontrolleret? Og er det kun danske gårde?

Foreløbigt kommer 90% af de grise Danish Crown slagter i Danmark fra en klimakontrolleret gård. Det svarer til 10,5 millioner grise. Vores plan er at udbrede kontrollen til flere lande.

...

Er tre år mellem hver klimakontrol ikke meget lang tid?

Mange af de tiltag, som landmanden skal iværksætte for at nå sine klimamål, kræver investeringer og tid at implementere. Derfor har vi vurderet, at en treårig kontrol af fremdriften er en passende frekvens. Danish Crown har naturligvis en løbende og tæt dialog med de klimakontrollerede landmænd. På den måde sikrer vi, at der er fremdrift i arbejdet."

Rapporter og beregninger

Aarhus Universitet udgav den 23. januar 2019 rapporten "Grisekød – produktivitet og miljøpåvirkning år 2005 vs. 2016" (herefter "AU Rapporten fra 2019"). Rapporten blev udarbejdet for Danish Crown. Rapporten indeholdt data fra danske grise generelt. Af rapporten fremgår det, at den samlede CO₂-udledning i 2005 udgjorde 3,79 kg CO₂-ækvivalent pr. kg gris og i 2016 2,82 kg CO₂-ækvivalent pr. kg gris.

Aarhus Universitet udgav endvidere den 7. juli 2021 rapporten "Klima- og miljøpåvirkning ved produktion af grisekød – år 1990, 2005 og 2016" (herefter "AU

Rapporten fra 2021"). Rapporten blev udarbejdet for Danish Crown. Rapporten var en opdatering af AU Rapporten fra 2019. Af rapporten fremgår det, at den samlede CO₂-udledning i 1990 udgjorde 5,5 kg CO₂-ækvivalent pr. kg gris, i 2005 4,0 kg CO₂-ækvivalent pr. kg gris og i 2016 2,9 kg CO₂-ækvivalent pr. kg gris.

Aarhus Universitet publicerede den 25. juli 2021 en artikel i tidsskriftet Livestock Science. Artiklen er den forskningsmæssige afrapportering af AU Rapporterne fra 2019 og 2021.

Der er fremlagt bl.a. rapporterne "Klimavenlige madvaner" fra april 2019 om fødevarerektorens klimabelastning og mulighederne for at mindske den gennem ændrede madvaner og "Den store klimadatabase Baggrundsrapport" fra februar 2021 udarbejdet af Danmarks Grønne Tænk tank CONCITO. I Den store klimadatabase fremgår livscyklusanalyser af klimabelastningen fra 500 af de mest almindelige fødevarer på det danske marked.

Ved beregning af CO₂-udledning anvendes en livscyklusanalyse (LCA). Livscyklusanalyse er en holistisk metode til at vurdere produkters eller produktsystemers miljøbelastning gennem hele livscyklus – fra udvinding af råmaterialer og fremskaffelse af naturressourcer, over fremstilling af produktet, inklusive vedligeholdelse og reparation af produktions- og driftsmateriel, brugen af det, til bortskaffelse af alle restprodukter.

Der findes to grundlæggende forskellige metoder til at beregne et produkts klimabelastning på, konsekvens-LCA (consequential) eller normativ LCA (attributional). I Den store klimadatabase Baggrundsrapport, side 12, er konsekvens-LCA (consequential) og normativ LCA (attributional) beskrevet på følgende måde:

"Helt overordnet kan man sige, at en konsekvens-LCA viser den fremtidige udledning ved valg af et givent produkt, mens den normative LCA (eller markedsgennemsnittet) viser den historiske udledning ved produktionen af et givent produkt."

Som led i Danish Crowns Bæredygtighedsstrategi fik Danish Crown udviklet en ny og konvertibel model kaldet "LCA 2.0" til gennemførelse af livscyklusanalyser for virksomhedens produkter til beskrivelse af CO₂-aftrykket af et produkt i hvert led i kæden fra vugge til grav. LCA 2.0 er et softwareprogram, som indeholder en række beregningsmodeller. LCA 2.0 har indbygget en "switch", så Danish Crown kan beregne klimaaftrykket for virksomhedens produkter efter både konsekvensmetoden og den normative metode, ligesom klimaaftrykket kan beregnes både med og uden såkaldt ILUC og DLUC.

Alle grise produceret i Danmark er omfattet af DANISH Produktstandard, og standarden er et krav for at kunne eksportere til bl.a. Tyskland. Standarden ejes af Landbrug & Fødevarer. Danish Crowns Bæredygtighedsstandard for grise indeholder krav i tillæg til kravene i DANISH Produktstandard.

Danish Crown fik i 2022 godkendt virksomhedens klimamål om frem mod 2030 at reducere klimapåvirkningen fra kødproduktionen i Danish Crown med 50 % under initiativet Science Based Targets initiative (SBTi). SBTi er et non-profit initiativ, som fokuserer på et tæt samarbejde mellem virksomheder og klimaeksperter for at sikre, at en virksomheds klimamål stemmer overens med klimavidenskaben.

Danish Crown har tilsluttet sig FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling for alle FN's medlemslande ("UN Sustainable Development Goals", (SDGs)), der blev vedtaget i 2015.

Danish Crown indførte den 1. januar 2023 et tillæg til afregningspriserne for grise, således at landmænd, der indberettede oplysninger om grisenes foderforbrug i Danish Crown Data, fik et tillæg på 10 øre pr. kg grisekød. Tillægget blev senere ændret til et fradrag på 10 øre pr. kg grisekød for de landmænd, som ikke foretog indberetning.

Markeds- og forbrugerundersøgelser

Virksomheden Maple udarbejdede i september 2019 på vegne af Danish Crown en markedsundersøgelse om "Klima og gris". Af undersøgelsen fremgår det bl.a.:

"Helt overordnet føler forbrugerne sig sikre på, at okse er den mindst klimavenlige kødtype, mens kylling er den mest klimavenlige.

...

Der er tvivl om, hvor gris placerer sig. På grund af dyrets størrelse tror de fleste forbrugere, at grisen er næste lige så klimabelastende som okse. I deres overvejelser nævner de gylle, grisenes trange forhold i stalden, transport af grise til slagteriet, slagterier i udlandet m.m."

YouGov udarbejdede i juni 2020 en undersøgelse for Danish Crown. Danish Crown har fremlagt uddrag af undersøgelsen under sagen. I undersøgelsen er følgende spørgsmål bl.a. stillet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om grisekød? - Er klimavenligt", hvor 557 respondenter har svaret. 8,8 % svarede "Meget uenig", 21,5 % svarede "Uenig", 50,8 % svarede "Hverken enig eller uenig", 15,4 % svarede ""enig", og 3,4 % svarede "Meget enig". I undersøgelsen er følgende spørgsmål også stillet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om kylling? - Er klimavenligt", hvor 551 respondenter har besvaret. 2,5 %

svarede "Meget uenig", 8,2 % svarede "Uenig", 46,8 % svarede "Hverken enig eller uenig", 34,7 % svarede "" enig", og 7,8 % svarede "Meget enig".

Forbrugerrådet Tænk udgav i oktober 2021 Forbrugerbarometeret om mad og bæredygtighed, som byggede på interviews med 114 forbrugere. Heraf fremgår det bl.a., at ved køb af fødevarer har "klima" ingen betydning for 13 %, lille betydning for 22 %, nogen betydning for 43 %, stor betydning for 19 % og afgørende betydning for 3 %. Dertil fremgår det, at 14 % af forbrugerne ikke orienterer sig efter mærker, når de køber fødevarer, og at 15 % af forbrugerne har oplevet at blive vildledt af en fødevarers indpakning. Yderligere fremgår det, at den værste barriere for at købe klimavenlige fødevarer for 36 % er, at "Det er svært at gennemskue" og for 24 % "manglende information og vejledning". 12 % af forbrugerne oplever, at information og mærkning på fødevarernes indpakning i høj eller meget høj grad hjælper dem til at vælge klimavenlige fødevarer. 75 % angiver, at de synes, det er svært at gennemskue, hvilket klimaaftryk fødevarerne har. Det fremgår også, at forbrugere generelt har svært ved at rangere fødevarer efter deres klimabelastning.

Rådet for sund mad udgav i september 2021 "Vejledning om brug af generiske klimaanprisninger og kostråd til at fremme sundere valg". Vejledningen er udarbejdet i regi af Rådet for sund mad med De Samvirkende Købmænd som projektleder og deltagelse fra Fødevarestyrelsen, Bryggeriforeningen, Coop, Dagrofa, DI Fødevarer, Dansk Erhverv, HORESTA, Landbrug & Fødevarer, MLDK Mærkevareleverandørerne, REMA 1000 og Dansk Gartneri. Af vejledningen fremgår som eksempler på generiske klimaanprisninger vedrørende grisekød bl.a.: "Grisekød er blandt de kødtyper, der har det laveste klimaaftryk" og "Et bedre kødvalg for klimaet. Grisekød er blandt de kødtyper, der har det laveste klimaaftryk".

Det er under sagen dokumenteret, at ordet "klimavenlig" i samme periode, som Danish Crown har foretaget sin markedsføring omfattet af sagen, er anvendt i en række rapporter om bæredygtige madvaner mv. I "Vejledning om brug af generiske klimaanprisninger og kostråd til at fremme sundere valg" udarbejdet af Rådet for sund mad hedder det bl.a.: "Et bedre kødvalg for klimaet. Grisekød er blandt de kødtyper, der har det laveste klimaaftryk". I Forbrugerrådet Tænks artikel: "Mad: Sådan spiser du mere klimavenligt" er det bl.a. anført: "Spis derfor hellere fisk, kylling eller svinekød i stedet for oksekød". I DTU Fødevarestitutts rapport "Råd om bæredygtig sund kost – Fagligt grundlag for et supplement til De officielle Kostråd", som er udarbejdet på opdrag af Fødevarestyrelsen, er det i forbindelse med eksempler på, "hvordan den traditionelle kødsovs kan gøres mere klimavenlig" bl.a. anført: "Oksekød skiftes ud med laks, kylling eller grisekød".

Af udskrift fra Dansk Vegetarisk Forenings hjemmeside fremgår det, at der foretages kontrol af produktionen hos producenterne omfattet af foreningens mærkningsordning "Det Grønne Hjerte" hvert 1.-3. år.

Forklaringer

Rune-Christoffer Dragsdahl, Frederik Sandby, Preben Sunke, Erik Bredholt, Gustaf Bock, Nicolaj Nørgaard, Hana Nielsen, Jannick Schmidt, Karina Engstrøm og Troels Kristensen afgivet forklaring.

Rune-Christoffer Dragsdahl har forklaret, at han har været generalsekretær i Dansk Vegetarisk Forening siden 2016. Forud herfor arbejdede han som frivillig i foreningen. Dansk Vegetarisk Forening var for 2 år siden en frivillig forening, men der er nu 17 medarbejdere. Dansk Vegetarisk Forening er en klassisk NGO. De oplyser, inspirerer, samarbejder med professionelle og arbejder med rådgivning. Han er bl.a. også deputy chair i International Vegetarian Union.

Dansk Vegetarisk Forening blev grundlagt i 1896. Foreningen har cirka 4.000 betalende medlemmer, hvoraf 80 % er vegetarer eller veganere. Foreningens formål er at fremme forbrug og produktion af plantebaserede fødevarer. Foreningen har erhvervssamarbejder med bl.a. Landbrug & Fødevarer, andre grønne NGO'ere, Økologisk Landsforening og Dansk Industri.

Retssagen blev anlagt, fordi grisekød er klimabelastende. Grisekød er klimabelastende bl.a. på grund af produktion af foder, og fordi animalsk produktion lægger beslag på arealer, hvor der ellers kunne være skov. Forbrugerombudsmanden henviser alle sager om fødevarer til Fødevestyrelsen, hvor sagsbehandlingstiden er adskillige år, og hvor en eventuel overtrædelse medfører en mindre bøde. Det er uholdbart, at konsekvensen ikke er større for fødevarerproducenter. Greenpeace har klaget til Fødevestyrelsen for mere end 2 år siden over de udsagn, som denne sag omhandler, og sagen er stadig ikke færdigbehandlet.

For mange af foreningens unge medlemmer er miljøhensyn afgørende for, at de ikke spiser kød. Medlemmerne, der spiser kød, ønsker retvisende oplysninger om de fødevarer, som de køber. Foreningen byder velkommen, at der kommunikeres om klimabelastning, men kommunikationen skal være præcis, konkret og retvisende.

På baggrund af EAT-Lancet Kommissionens beregninger, som DTU har lavet en dansk version af, kan man se, at grisekødsforbruget burde være 1/11 af det nuværende forbrug. Det er svært at se, at det er klimavenligt. Det er mængden, der er afgørende.

Mærkningsordningen "Det Grønne Hjerte" fra Dansk Vegetarisk Forening er målrettet forbrugere, som ønsker vegetariske eller veganske produkter. Mærkningsordningen giver en tryghed for forbrugerne. Der er tillige en international mærkningsordning kaldet V-Label. Dansk Vegetarisk Forening administrerer begge ordninger. "Det Grønne Hjerte" er underlagt en ekstern audit, som varetages af SGS.

Man skal være påpasselig med at kommunikere, at et grisekødsprodukt er klimavenligt, når det anbefales, at man alene spiser 7 gram grisekød om dagen. EAT-Lancet Kommissionen anbefaler reelt op til 28 gram oksekød, lammekød eller grisekød pr. dag. Når anbefalingen er, at der skal spises så lidt kød, er det vigtigste budskab, at der skal spises markant mindre kød. Hvis man siger, at noget kød er klimavenligt, hjælper man ikke med at sænke forbruget. Det afgørende er en reduktion i mængden af kød. Globalt set kan man brødføde lidt flere mennesker ved at have en lille animalsk produktion end uden en animalsk produktion, fordi der er arealer, der alene kan anvendes til animalsk produktion. Man kan ikke producere kød klimavenligt. Man skal passe på med at sige, at noget er klimavenligt, når det generelt er klimabelastende. Man bør ikke anprise fødevarer som klimavenlige. Man skal holde sig til konkrete og specifikke udsagn og ikke anvende generelle fritstående udsagn.

Foreholdt at det af Råd om bæredygtig sund kost udarbejdet af DTU Fødevarer-instituttet i februar 2020, ekstrakten s. 2705, fremgår, at den samlede mængde tilberedt kød gerne skal begrænses til ca. 350 gram om ugen, har han forklaret, at de 350 gram er den samlede mængde kød inkl. kylling. Det acceptable kødforbrug er det kødforbrug, som EAT-Lancet Kommissionen anbefaler.

Foreholdt at det af informationen om mærkningsordningen "Det Grønne Hjerte", ekstrakten s. 2297, fremgår, at den grønne farve og bladene i logoet for mærkningsordningen er symbol på et grønt og miljøvenligt valg, har han forklaret, at det anførte ikke længere fremgår af foreningens hjemmeside, og at foreningen i dag ikke ville bruge det ordvalg. Foreholdt at det af retningslinjerne for mærkningsordningen fremgår, at der hvert 1.-3. år skal foretages kontrol af produktionen, har han forklaret, at han ikke ved, hvad kravene er til, om der foretages kontrol hvert år, hvert andet år eller hvert tredje år. Det er en kollega, der er ansvarlig for det.

"Klimakontrolleret gris" er en hensigtserklæring. Det har ingen konsekvenser, hvis målet ikke nås. Hvis man ikke lever op til kravene, når man har "Det Grønne Hjerte", er der en konsekvens. Hvis der er en kontrol, bør der være en konsekvens, hvis kravene/målene ikke opfyldes. LCA er ikke en del af "Det Grønne Hjerte". Mærket anvendes kun til at vise, om produktet er vegetarisk eller vegansk. Man må gerne kommunikere om konkrete klimaforbedringer og klimatiltag. En konkret udtalelse vil f.eks. kunne være at fortælle om en konkret

gård, hvor landmanden har reduceret CO₂-udledningen med X %. Problemet med ordningen "Klimakontrolleret gris" er, at ordningen er for alle landmænd, herunder landmænd, som ikke har opnået klimaforbedringer.

Dansk Vegetarisk Forenings licensordning "Flere grønne måltider" bliver ikke brugt særlig meget. Ordningen blev lavet som et forsøg på at få en ny indtægtskilde. Sidste år var indtægten fra licensordningen 10.000 kr., mens der i år ikke har været nogen indtægt. Dansk Vegetarisk Forening finansieres nu af statslige pulje- og støtteordninger. Der var kontrol af licensordningen "Flere grønne måltider", bl.a. i form af tjek af menuer, men der var ikke tredjeparts-kontrol.

Frederik Sandby har forklaret, at han er sekretariatsleder og står for den daglige drift af Klimabevægelsen i Danmark. Han er uddannet cand.scient. i klimaforandringer fra Københavns Universitet. Klimabevægelsen i Danmark er en bred folkelig bevægelse, der står for folkeoplysning om de katastrofale konsekvenser af opvarmningen af jorden. Foreningen arbejder for at mobilisere borgere til at vise engagement og opbakning til initiativer. Foreningen har 3.000 medlemmer.

I 2019 kom der større fokus på klimadagsordenen, som fik stor opbakning fra både politikere og virksomheder. Foreningen begyndte herefter at få flere forespørgsler om greenwashing. Foreningen klagede til Forbrugerombudsmanden over OK Benzins anvendelse af ordet "klimadiesel". Markedsføringen af "klimadiesel" ophørte herefter. Det gav Klimabevægelsen i Danmark en forståelse for at bruge Forbrugerombudsmanden til at beskytte borgerne. Hver eneste gang foreningen håndterede fødevarer, endte sagerne dog i Fødevarerstyrelsen, hvor sagsbehandlingstiden er lang, og der ikke er de store konsekvenser for virksomhederne. Hvis Danish Crown havde gjort som OK Benzin, havde parterne ikke siddet her i dag.

Danish Crown gør meget for klimaet, men det er at gå over stregen, når selskabet kalder et produkt for klimavenligt uden at kunne dokumentere det. For at bremse menneskeskabte klimaforandringer skal kødproduktion erstattes af planteprodukter. Klimabevægelsen i Danmark er fortalere for at få indført CO₂-afgifter på bl.a. landbruget, så der skabes et fair marked, hvor prisen på produktet afspejles af produktets miljøbelastning.

Han anerkender ikke Danish Crowns udsagn "Klimakontrolleret gris" på pakkerne. Danish Crown bør ikke sige, at et produkt, der er "ultraforurenende", er klimavenligt. Hvis Danish Crown skulle kommunikere noget i forhold til sit grisekød, skulle Danish Crown konkret fortælle, hvad produktet "kan eller ikke kan". Danish Crown kunne f.eks. skrive: "Dansk grisekød er mindre klimaskadeligt end oksekød".

Preben Sunke har forklaret, at han var ansat i Danish Crown i mere end 30 år og stoppede i april 2022. Han var CFO i de første mange år, og de sidste år var han COO med ansvar for produktion og indkøb. Han er nu selvstændig og har bestyrelsesposter bl.a. som næstformand i Forenet Kredit og Nykredit. Herudover er han sagkyndig dommer i Sø- og Handelsretten.

I Danish Crown var han med til at lave virksomhedsstrategien. Strategiplanlægningen foregik mellem direktionen og bestyrelsen. De typiske strategiplaner var 5-årige, og de var kvantificeret økonomisk for 3 år. Bæredygtighed blev en del af strategien fra starten af 2000'erne. Danish Crown tilsluttede sig FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling midt i 2000'erne. I løbet af 2015-2018 blev den aktuelle bæredygtighedsstrategi udviklet, og den var og er en del af Danish Crowns overordnede strategi. I 2018 besluttede Danish Crown, at der skulle være en strategi for bæredygtighed, som udover at leve op til FN's 17 verdensmål skulle leve op til Parisaftalen fra 2015. Bæredygtighed var på dagsordenen i direktionen, bestyrelsen i Danish Crown A/S, bestyrelsen i Danish Crown AmbA og i repræsentantskabet. Det blev estimeret, at Danish Crown og andelsejerne hver skulle investere op til 5 mia. kr. i bæredygtighed. Det var en nødvendig investering. Andelshaverne kan ikke tvinges til noget, men de kan motiveres, og der er en tradition for, at andelshaverne følger det, som de bliver motiveret til.

Afregningen sker i form af en løbende aconto afregning til en ugentlig noteringspris, og ved årets slutning fastsættes og udbetales den endelige afregning. Afregningspriserne er væsentlige for andelshaverne. Danish Crown kan pufte og motivere andelshaverne til at få en adfærd, der gavner selskabet. Det gør Danish Crown for at sikre, at andelshaverne arbejder for fællesskabet. Der er i selskabet et meget tættere forhold til andelshaverne sammenlignet med aktionærer i andre selskaber. To gange årligt er ledelsen rundt i kredsene til dialogmøder. Der er repræsentantskabsmøder flere gange årligt.

Fra 2018 var bæredygtighed og nedbringelse af CO₂-udledning et fast punkt på dagsordenen til størstedelen af repræsentantskabsmøderne for at sikre involvering og forståelse. Det var tillige et punkt på dagsordenen til dialogmøderne. Der var fra starten tilslutning og opbakning fra landmændene på repræsentantskabsmøderne og dialogmøderne, da landmændene indså, at det var et politisk krav og et krav fra forbrugerne, naboerne og samfundet, hvis man ville være med på "den lange bane". Planerne for bæredygtighed har betydning for opnåelse af finansiering til landbrug. Hvis man ikke har planer for bæredygtighed, er det ikke sikkert, at man har finansiering om 2-3 år.

Det var en strategisk målsætning for Danish Crown at sænke CO₂-udledningen med 50 % frem til 2030. Danish Crown havde brug for ekstern verifikation, og

selskabet tilsluttede sig derfor i 2021 Science Based Targets (SBT). Selskabet fik via SBT verificeret sine mål som videnskabelige. Tilslutningen til SBT skærpede Danish Crowns ambitioner. SBT var et redskab til at lave de interne strategiplaner. Der blev løbende afholdt møder for at følge med i, om selskabet nåede sine mål. Det foregik på samme måde som finansiel opfølgning. Målet om en 50 %'s reduktion var ikke et gæt. Danish Crowns mål var realistiske, og man kunne se, at hvis alle gjorde som en "best practice landmand", ville det føre til en 50 %'s reduktion.

Klimavejen var et støtteværktøj, der gjorde, at de konkrete mål kunne brydes ned på den enkelte andelshaver. Andelshaverne meldte ind, hvad de gjorde, og så samlede Danish Crown informationerne. Klimavejen var det væsentligste værktøj til at sikre, at selskabet kunne nå i mål med en 50 %'s reduktion i 2030. Danish Crown ville ikke vente til 2030 med at kommunikere om tiltagene, da han så tror, at Danish Crown ikke ville være nået nogen vegne. Hvis cirka 2.800 griseproducenter eller 5.500 landmænd skal motiveres, skal de tro på, at de er en del af en virksomhed, der lever på "den lange bane". Hvis der ikke var en retning, ville landmændene ikke gå i gang med at investere 5 mia. kr.

Betegnelsen "Klimakontrolleret gris" indikerede, at den enkelte andelshaver levede op til de målsætninger, som var blevet fastsat individuelt. Målsætningen var en virksomhedsmålsætning. Danish Crown kunne således leve med, at enkelte andelshavere ikke leverede i henhold til målsætningen, hvis de andre andelshavere leverede mere. Målsætningen var således, at alle skulle "løfte i flok".

Under dialogen med andelshaverne efterlyste andelshaverne konkrete initiativer, og dialogen var åben. Andelshaverne var villige til at investere de 5 mia. kr. frem mod 2030. Fra 2018 var afregningspriserne faldende, men investeringerne fortsatte trods det. På baggrund af de tal, han så, inden han stoppede hos Danish Crown, er han overbevist om, at 2030-målet bliver nået. Man kan måske motivere yderligere ved at differentiere i afregningspriserne.

Der er nogle enkelte internationale virksomheder, der er begyndt at lave tilsvarende tiltag som Danish Crown, men i forhold til virksomheder i EU var og er Danish Crown en "first mover".

I 2018 afholdte Danish Crown konferencen MEAT2030 med deltagelse af bl.a. NGO'ere og eksperter, og konklusionen var, at forbrugerne ønsker bæredygtige produkter. Signalet fra forbrugerne til andelshaverne var, at hvis ikke man leverede bæredygtighed, ville det ende med, at der ikke blev produceret så mange grise i Danmark.

Der blev på slagterierne ikke differentieret mellem, om en gris kom fra en landmand, der havde opfyldt sine klimamål, eller det modsatte. Mærkatet

”Klimakontrolleret gris” kom på begge pakker. Man vil aldrig kunne dokumentere, at hver enkelt gris er klimavenlig. Med de mange millioner slagtninger om året kan man ikke sige, om en specifik flæskesteg er klimakontrolleret. Danish Crown havde fokus på retningen generelt. Han mener, at det var i løbet af eller i slutningen af 2021, at Danish Crown fik 100 % af landmændene med i Klimavejen.

Erik Bredholt har forklaret, at han har været landmand og griseproducent siden 1990. Han er andelshaver i Danish Crown og har i en længere periode været bestyrelsesmedlem i Danish Crown. I 2012 blev han bestyrelsesformand for Danish Crown AmbA. Han stoppede i bestyrelsen for 14 dage siden. Hans landbrug er et mellemstort familielandbrug, der producerer 18.000 grise om året.

Det er landmændene, der ejer og bestemmer i Danish Crown. Der vælges medlemmer til repræsentantskabet, som herefter vælger en bestyrelse, der så vælger en formand og en næstformand. Bestyrelsen er involveret i strategien for Danish Crown, men det er ledelsen, der står for strategiens detaljer. Bestyrelsen repræsenterer andelshaverne og holder ledelsen op på, at den gør det, den skal. Bæredygtighed og klima er en integreret del af Danish Crowns strategi. Grisekød er et relativt simpelt produkt, og Danmark producerer meget grisekød set i forhold til landets størrelse. Danish Crown skal gøre noget særligt for at kunne sælge sit grisekød, og der er fokus på miljø og klima.

I bestyrelsen er bæredygtighed ikke et decideret punkt på dagsordenen, men det er en integreret del af drøftelserne. I repræsentantskabet er bæredygtighed og klima en fast del af drøftelserne, og de begyndte at tale om det for 5-7 år siden. Repræsentantskabet var fra starten overraskende aktivt i forhold til bæredygtighed og klima. Landmændene havde allerede i mange år gjort ting for at spare ressourcer, de vidste bare ikke, at det hed bæredygtighed. På langt de fleste gårde skiltes med Klimavejen-certificeringen. Det er en stor investering for landmændene, da der investeres i bl.a. ny staldteknik og nye teknologier. Investeringerne går hånd i hånd med landmændenes økonomi, da investeringerne giver færre omkostninger, og det gavner miljøet. Det er derfor ikke modsattede interesser. Det er mere en investering end en udgift. På hans gård har han bl.a. investeret i nye stalde og en ny kornsilo for at mindske energiforbruget.

Han var den første landmand, der blev Klimavejen-certificeret. Han skulle tjene som eksempel og være prøvekanin. Han melder tal ind. De er i gang med anden planperiode på 3 år. De startede for 5 år siden. Der har været konsulenter fra Danish Crown på hans gård. Konsulenterne har sammen med hans driftsleder gennemgået bl.a. produktionsnøgletal, energiforbrug, generel ressourceanvendelse og APV. Konsulenterne har hjulpet med at sætte mål op for de forskellige

nøgletal. De opsatte mål er motiverende for hans medarbejdere. Hans indtryk er, at alle landmænd får besøg af konsulenterne fra Danish Crown.

Baltic Control har været på kontrolbesøg på hans landbrug. Det er nu et andet selskab, der laver kontrollen. Baltic Control tjekkede, at tallene var korrekte. Tallene blev bl.a. holdt op mod bedriftens elregning og gylleregnskab på stikprøvebasis.

Han meldte et mål ind om at reducere CO₂-belastningen pr. kg grisekød med ca. 20 kg inden for den første periode. Han endte med at reducere CO₂-belastningen pr. kg grisekød med 31 kg. Der er opsat nye mål for den igangværende planperiode, og det ser ud til, at målene vil blive nået. Hans driftsleder kigger på tallene en gang om ugen som en del af produktionsopfølgningen. Driftslederen kigger bl.a. på fodersammensætningen. De har skiftet til LED-belysning, opsat lyssensorer og udskiftet mølleriet på 2 ud af 3 ejendomme.

Han har et dashboard som det på ekstrakten s. 349, hvor han kan tjekke tallene for sit landbrug. Der er en storskærm i frokoststuen, hvor de kan logge ind og se tallene. Der er gået lidt sport i at blive lidt bedre. Han blev recertificeret efter 3 år, og det var i den forbindelse ikke et krav, at han havde opfyldt målene for første planperiode. Baltic Controls besøg efter 3 år varede 1 dag, da han har 3 ejendomme. Baltic Control tjekker tillige dyrevelfærd.

Efter han blev en del af Klimavejen, er hans produktion blevet mere klimavenlig. Han kan dokumentere, at hans produktions "foot print" er mindre, og at energiforbruget er blevet reduceret. Han er en gennemsnitlig landmand i forhold til størrelsen af sit landbrug. Tallene i Klimavejen drøftes mellem landmænd, da de er kolleger og ikke konkurrenter. Der er erfagrunder, hvor landmændene deler deres produktionstal. Det er en kæmpe motivation, og de lærer af hinanden. Danske landmænd konkurrerer ikke mod hinanden, men mod udenlandske landmænd. De danske landmænd producerer, og så udbyder Danish Crown grisene til salg. Han har ikke mødt landmænd, der er imod Klimavejen og bæredygtighed, men der kan godt være nogen. De landmænd, der ikke når målene, bliver venligt og bestemt inspireret til at nå målene. Landmænd, der ikke kan eller vil leve op til målene, sælger deres gårde.

I forbindelse med introduktionen af Klimavejen drøftede Danish Crown, hvordan man bedst fik involveret landmændene, så landmændene forstod vigtigheden. Først talte de om det i repræsentantskabet. Repræsentantskabet var ambassadør og talte i erfagrunderne for at skabe en frivillig forståelse af vigtigheden. Efterfølgende er der indført et tillæg til afregningen, så landmændene bliver hjulpet på økonomien. Hvis en landmand ikke indleverer tal, fradrages der 10 øre pr. kg indleveret grisekød. Før var det en bonus på 10 øre for de landmænd, der indleverede tal. Hvis han ikke indleverer tal, vil det for ham medfø-

re et fradrag på 160-170.000 kr. pr. år i afregningsprisen. Der er 100 % tilslutning fra landmændene. Han kender ikke de enkelte landmænds mål. Hvis landmændene samlet set er på rette vej, er det godt. Der er en stolthed, når de når deres mål. Alle vil gerne gøre det bedre end i går.

Det har betydning for landmændene, at der kommunikeres om Klimavejen. De vil gerne have, at andre kan se, hvad de arbejder med, og at de anerkendes for det, de gør. Når hans grise bliver hentet med lastbilen, ved han ikke, hvor lastbilen kører hen. Han er overbevist om, at Danish Crown når målet om 50 %'s reduktion af CO₂-udledningen i 2030. Hvis der er landmænd, der ikke lever op til målet, kan Danish Crown evt. bruge afregningspriserne til at motivere. Han ved ikke, om der er landmænd, der er røget ud af ordningen.

I Danish Crowns bestyrelse er der en anerkendelse af, at enhver produktion har et eller andet klimaaftryk. Formålet med Klimavejen har været at fortælle forbrugerne, som gerne vil have grisekød, at det grisekød, Danish Crown producerer i Danmark, er produceret med så lille et aftryk som muligt, og at Danish Crown hele tiden forsøger at gøre aftrykket mindre. Det er så op til forbrugerne at beslutte, om de vil købe grisekødet. Han kender ikke budgettet for Danish Crowns reklamer. Han tror ikke, at reklamekampagnens budget var oppe som et punkt på bestyrelsesmødet. Det er ikke bestyrelsen, der beslutter, om der skal være en reklamekampagne. Det er en ledelsesopgave.

Han mener, at det er 3 år siden, at Danish Crown indførte, at der kunne ske en nuancering på 10 øre afhængig af, om en landmand meldte tal ind. Foreholdt artiklen fra Landbrugsavisen fra den 8. september 2022, ekstrakten s. 2245, har han forklaret, at det godt kan passe, at det blev indført med virkning fra den 1. januar 2023.

Beslutningen om at udskifte Baltic Control som det organ, der certificerer DANISH Produktstandard, blev taget af Landbrug & Fødevarer, Sektor for Gris, som står for DANISH Produktstandard. Det skete på baggrund af en licitation. Danish Crown fulgte trop i forhold til kontrol af Klimavejen.

Når man ser sine varer i køledisken og tænker, at det kunne være ens flæskesteg, bliver man motiveret. Motivationen er der stadig, selvom kampagnen ikke længere kører, men det er ikke det samme.

Gustaf Bock har forklaret, at han er Director of Sustainable Farming i Danish Crown. Han har ansvar for bæredygtighed i produktionen i Danmark, Sverige, Tyskland og Polen. Det omfatter fødevarerens sikkerhed, bæredygtighed mv. i forhold til landbrugsproduktionen. Han har været ansat i 3 år i Danish Crown, og han har tidligere bl.a. været ansat i 25 år i SEGES, som bl.a. er et videnscenter

for bæredygtig fødevarerproduktion. Han er uddannet agronom og har også en uddannelse i økonomi fra CBS.

Hans rolle er at sætte den strategiske retning i samarbejde med ledelserne og forretningsenhederne i landene. Han samarbejder også med virksomhedens Ejerservice og Supplierservice. De ser bl.a. på, hvilke elementer der vil være de rette for at implementere bæredygtighedsstrategien. Der er stor forskel på landmændene i relation til uddannelse, vidensniveau og økonomisk kapacitet. De store producenter har flere "muskler" til at reformere produktionen, men alle landmænd skal levere i forhold til bæredygtighedsmålene.

Der er fire prioriterede områder inden for bæredygtighedsstrategien: Klima, dyrevelfærd, biodiversitet og responsible sourcing (indkøb til værdikæden). Han har om bilag BZ, ekstrakten s. 2957, forklaret, at landmændene bliver motiveret af tal og benchmarks. Planchen viser, at der er en strategi for 50 %'s reduktion i udledningen af CO₂ pr. kg slagtegris frem mod 2030.

Danish Crown har en strategi for at reducere virksomhedens emballageforbrug frem mod 2030, som findes på ekstrakten s. 663ff. Formålet er at opnå en højere grad af genanvendelse og reducere forbruget af emballage frem mod 2030. Det kan f.eks. ske ved, at man overgår fra brug af plastikbakker til plastikpølser. Det svært genanvendelige plastik skal også ud af produktionen.

Danish Crown har også en sojastrategi, som går ud på at sikre, at virksomheden ikke skader de områder, hvor sojaen stammer fra. Virksomheden ønsker i fremtiden alene at gøre brug af bæredygtig soja. Udfordringen er, at brasilianske bønder afskover regnskove og andre følsomme naturområder. Soja anvendes i dyrefoder, fordi det er et fantastisk protein, der indeholder aminosyrer, som både dyr og mennesker har brug for. Målet er at udfase ikke bæredygtig soja i 2025 således, at der fra 2020 til 2025 skal ske en gradvis nedbringelse i brugen af ikke bæredygtig soja med 20 % om året. Hver enkelt landmand tilknyttet Danish Crown er underlagt DANISH Produktstandard. Den enkelte griseproducent har inden for rammerne af ordningen forpligtet sig til at anvende foderstof bestemt af Danish Crown. Ellers kan landmændene ikke få lov til at levere til Danish Crown. Det er DLG og andre grovvareselskaber, som leverer foderstofferne, og selskaberne har forpligtet sig til at øge deres brug af bæredygtig soja. Der sker kontrol af, om foderstoffet lever op til de aftalte krav. Med virkning fra 2025 træder en EU-standard for brug af bæredygtig soja i kraft, som virksomhederne vil skulle efterleve. 0,25 % af al sojaproduktion i Brasilien sælges til Danish Crown.

Danish Crown indregner "Direct land use change" (DLUC) i sine beregninger af klimaaftrykket. Ved DLUC medtages betydningen af en ændret arealanvendelse til brug for dyrkning af f.eks. soja. Hvis der er sket afskovning i de seneste

20 år på et dyrkningsareal, indregnes konsekvensen af afskovningen i grisens CO₂-aftryk. Lige nu indregnes arealanvendelsen for al soja fra Brasilien i beregningerne for en sikkerheds skyld. Ved "Indirect land use change" (ILUC) indregnes betydningen af den indirekte ændring i anvendelse af et areal. Der er f.eks. for tiden en drøftelse af at udtage lavbundsjord (eng, mose og andre vådområder) fra landbrugsdriften for at minimere CO₂-udledningen. Hvis man gør det, skal der imidlertid produceres mere korn andre steder i verden. Ved anvendelse af ILUC skal dette indgå i beregningen.

Danish Crown anvender PEF-standarden ved beregning af griseproduktionens CO₂-aftryk. PEF er en EU-standard, som afspejler det samlede CO₂-aftryk fra grisen fra vugge til grav. For PEF er retningslinjen at bruge DLUC.

10 % af klimaaftrykket fra en gris stammer fra soja. Det har derfor betydning, om sojaen er bæredygtig. Der vil fremover være et minimalt CO₂-aftryk fra soja i forhold til i dag. Soja beregnet uden LUC vil kun udgøre en meget lille del af det samlede CO₂-aftryk fra en gris. Danish Crown får 40 % af sojaen fra USA, hvor der ikke sker afskovning. Dette indgår dog ikke i beregningen, da al soja i dag indregnes i CO₂-aftrykket, som om den ikke var bæredygtig. Det skyldes, at værdikæderne er uigennemsigtige, og at der ikke findes den fornødne historiske viden om arealerne i Sydamerika.

I perioden 2020-2023 har grisene således fået foder, som indeholder både bæredygtig og ikke bæredygtig soja. Fra 2025 regner Danish Crown med en reduktion på 10 % af den samlede CO₂-udledning, fordi virksomheden overgår til brug udelukkende af bæredygtig soja. Der bliver kontrol af, at sojaen er bæredygtig. Danish Crowns mål er mere ambitiøse end EU-kravene, som gælder fra 2025, idet Danish Crown fra 2028 også vil sikre, at der ikke sker afskovning af følsomme savanneområder i Argentina. Danish Crown får en del af sojaen fra Argentina. I AU Rapporten fra 2021 er DLUC ikke medregnet. Han har ikke kendskab til, at sojas klimaaftryk skulle være blevet taget ud af rapporten på Danish Crowns foranledning. På ekstrakten s. 933 findes et uddybende appendix til rapporten, og i ekstrakten s. 1033 er den videnskabelige artikel, som ligger til grund for rapporten, medtaget, hvilket er forklaringen på, at soja ikke er omtalt i selve rapporten.

Baselines i Danish Crowns model frem til 2016 indregner ikke klimaaftryk beregnet med DLUC. I rapportererne fra Aarhus Universitet er klimaaftrykket heller ikke beregnet med DLUC. I AU Rapporten fra 2021 er der foretaget en livscyklusanalyse (LCA) til at bestemme grisekødets klimaaftryk gennem en hel livscyklus.

Palmeolie er ikke en væsentlig ingrediens i værdikæden. Det er alene et teknisk smøremiddel i foderindustrien, men uden betydning for foderet eller grisens

ernæring. Danish Crown havde et mål om at udfase palmeolie i 2023, men har besluttet at sætte dette på pause, da man havde overvurderet omstillings-hastigheden til andre produkter. Der er andre bæredygtighedsinitiativer, som har forholdsvis større betydning for griseproduktionens CO₂-aftryk. Prisen på råvarer er steget som følge af krigen i Ukraine, og Danish Crown har derfor prioriteret andre indsatsområder. Det er en løbende vurdering, om nye teknologier er modne til at blive implementeret, og om teknologien har betydning for dyr og mennesker.

Danish Crown opererer med et hierarki for bedst mulig udnyttelse af grisen. Rækkefølgen i hierarkiet er human konsum, brug i medicinalindustrien, energi-formål og sidst foder til dyr. Hierarkiet er udtryk for en internationalt anerkendt standard. I jo højere grad man bruger grisen til menneskeføde, desto lavere CO₂-aftryk. Danish Crown er efter hans opfattelse verdensmestre i at udnytte grisen miljøvenligt. Danish Crown bringer de dele af grisen, som det danske marked ikke ønsker at aftage, ud til de markeder, som vil modtage dem. F.eks. eksporteres grisetunger til Sydkorea, hvilket sker som skibstransport. Danish Crown er også dygtigere, end man er i f.eks. Sverige. Den højere udnyttelsesgrad skyldes, at Danish Crown har slagterier andre steder i verden. Der findes Roadmaps for hvert af Danish Crowns forarbejdningssteder med henblik på reduktion af energiforbruget.

Danish Crown deltager også i samlet 39 projekter med henblik på at nedbringe CO₂-aftrykket, hvor "Zero Emission Fertilizer Strategy" er et eksempel, som har til formål at nedbringe klimabelastningen fra landbrugets gødningsanvendelse. Projektet går ud på at anvende vind- og solenergi til at frembringe ammoniak, som landmændene kan bruge til gødning.

DANISH Produktstandard omfatter alle griseproducenter hos Danish Crown. Ordningen skal fremme sundhed, fødevarerikkerhed og dyrevelfærd. En landmand kan ikke eksportere sine grise uden at være medlem af ordningen.

Danish Crown arbejder også på forskellige løsninger for at mindske udledningen af metan fra gylletanke. Initiativerne omfatter overdækning af gylletanke og udnyttelse af energien til varme og strøm, ligesom man arbejder på at udvikle nitrifikationshæmmere, som tilsættes gyllen for at mindske frembringelsen af lattergas. Hvis CO₂ er faktor 1 i drivhusgasudledning, er metan faktor 28 og lattergas faktor 290. Hvis man mindsker udledningen med 1 kg lattergas, vil klimaeffekten derfor være meget større end ved 1 kg CO₂. I Roadmap 2030, ekstrakten s. 2957, er initiativerne opstillet efter omfanget af reduktion, som de enkelte metoder vil bidrage med. Gødning fra staldene skal hurtigst muligt ud i gylletanke, så den ikke omdannes til ammoniak. Et andet initiativ er at indføre brug af bæredygtig soja. 30 % af klimaaftrykket fra griseproduktion stammer fra foder, hvorfor fodereffektivitet er vigtig. Ved at indsamle data fra alle land-

mænd sammenligner og optimeres landmændenes brug af foder. Med tal for 6-8 mio. grise om ugen kan Danish Crown følge fodereffektiviteten. Man udvikler på den måde en model for Best Practice, som giver landmændene en retning for fremtidig prioritering. Det er en del af Klimavejen.

LCA 2.0 er en model udviklet af Danish Crown, der beskriver CO₂-aftrykket fra et produkt, f.eks. fra en gris, i hvert led i kæden fra vugge til grav. Det er et softwareprogram, som indeholder en række beregningsmodeller. Der indlægges enorme mængder data i programmet til beregning af konsekvenserne for klimaet af hvert enkelt led i kæden. Man kan bruge værktøjet til at se, hvilken klimaeffekt man kan opnå ved brug af hver enkelt teknologi. Man kan også se aftrykket af sammensatte produkter.

Der findes to LCA-modeller, CLCA og ALCA. ALCA (Attributional LCA) er kort sagt udtryk for konsekvensen af at tage et produkt op af køledisken. ALCA afspejler, hvad der er sket i værdikæden. CLCA indeholder en række teoretiske forudsætninger og er fremadskuende. Den store klimadatabase bygger på CLCA (Consequential LCA). Både Fødevarestyrelsen og Aarhus Universitets rapporter tager afsæt i ALCA. Den mest anvendte model er ALCA.

LCA 2.0, som Danish Crown har udviklet, kan beregne både CLCA og ALCA. Modellen har en såkaldt "switch". Strategisk anvender Danish Crown ALCA, fordi kunderne (supermarkeder og fødevarevirksomheder) bruger ALCA og ønsker ALCA-beregninger fra Danish Crown. Danish Crown er efter hans oplysninger den eneste virksomhed i verden i kødsektoren, der anvender en LCA 2.0 model. Modellen er besværlig og dyr at udvikle. Det er konsulenthuset 2.0 LCA, som har udviklet modellen. Der findes efter hans vurdering kun to konsulenthuse i verden, som kan udvikle en sådan model.

Danish Crown bruger ikke data fra Den store klimadatabase. Klimadatabasen er baseret på statistikker og forskningsdatabaser fra flere steder i hele verden. LCA 2.0 anvender detaljerede data fra de landmænd, der er i Danish Crowns værdikæde. Danish Crown baserer sine beregninger på data fra hver enkelt landmand i Klimavejen. Han vil beskrive det sådan, at Danish Crown arbejder med atomer, mens Klimadatabasen arbejder med mursten.

Danish Crown medregner ikke "Land-use Carbon Opportunity Costs" (COC) i sine beregninger. COC indgår heller ikke i PEF-standarden. LCA 2.0 lever op til PEF-standarden.

Som forudsætning for at kunne lave Roadmaps som i ekstrakten s. 2957 kræves en valid model. Der findes også Roadmaps for en række andre produkter end danske grise. Han er ansvarlig for de initiativer, som Danish Crown forsøger at

påvirke landmændene til at benytte. Hans opgave er at følge med i den teknologiske udvikling på området.

Danish Crown har tilsluttet sig initiativet "UN Sustainable Development Goals" (SDGs) og værktøjet SDG Lens for at vise omgivelserne virksomhedens ambitioner. Danish Crown har inden for rammerne af initiativet forpligtet sig til bestemte målsætninger og strategiske retninger. Han anser Danish Crown som "first mover".

Danish Crown har også tilsluttet sig initiativet Science Based Targets (SBT). SBT er udviklet af en række internationale organisationer for at nå målsætningerne i Parisaftalen. Der stilles under dette initiativ krav til, hvilke reduktioner Danish Crown som virksomhed skal foretage for at nå målene i Parisaftalen. Målsætningerne er relative, dvs. en årlig procentuel reduktion. Danish Crown rapporterer hvert år, hvor langt virksomheden er nået. Virksomheden tilsluttede sig initiativet i 2020. I 2020 havde Danish Crown reduceret CO₂-udledningen med 30 % siden 2005. Ved at tilslutte sig SBT har Danish Crown påtaget sig et endnu højere mål, end virksomheden havde i forvejen.

Danish Crown valgte 2005 som basisår, fordi der forelå data fra egne slagterier fra det tidspunkt. Tallene fra 2005 er således verificeret. I 2005 kunne man skelne mellem grise fra Danish Crown og andre grise på slagterierne, mens man ikke havde særskilte data fra Danish Crown landmænd.

Han mener, at Danish Crown ud fra de foreliggende beregninger når i mål med mere end en 50 % CO₂-reduktion i 2030. Danish Crown har iværksat en række projekter, som ikke er indregnet i initiativerne i virksomhedens Roadmap på ekstrakten s. 2957. Ingen konkurrenter har en lignende model eller de data, som Danish Crown har. Dansk landbrug er generelt meget datadreven i forhold til udlandet.

Efter hans vurdering har Danish Crowns produkter et mindre CO₂-aftryk end konkurrenternes. Det bygger han på, at virksomheden gennem dialogen med kunderne får viden om klimatal fra andre leverandører, f.eks. fra LIDL.

Han har ikke deltaget i tilrettelæggelsen af kampagnen "Klimakontrolleret gris".

Danish Crown er allerede i dag Nordeuropas største producent af plantebase-rede varer og har ambitioner om at forøge denne produktion. Det er f.eks. plantebaserede bøffer og forarbejdede varer uden kød.

Der er også udarbejdet Roadmaps for Danish Crowns slagterier i Polen. I Polen er man længere fremme med hensyn til klimainitiativer på slagterierne. Man er

derimod mindre ambitiøs med hensyn til klimainitiativer hos producenterne, hvilket skyldes, at virksomheden har en svagere tilknytning til de polske landmænd og ikke kan få data fra dem. Danske forhandlere modtager også kød fra Polen. En gris' samlede CO₂-aftryk stammer for 6-8 %'s vedkommende fra slagteriet.

Samlet produceres der flere grise i verden end tidligere, så Danish Crown har fokus på at reducere aftrykket pr. gris. Danish Crown laver beregninger både i relative og absolutte tal. Virksomheden har produceret 2 mio. færre grise i år svarende til ca. ½ mio. tons mindre CO₂.

Han bruger ikke udtrykket klimavenlig.

Nicolaj Nørgaard har forklaret, at han er Senior Vice President og daglig leder af "Ejerservice" i Danish Crown. Han er uddannet jordbrugsøkonom og har en ph.d. i dyrevelfærd. Han har været ansat i Danish Crown siden maj 2018. Nogle af Danish Crowns grisetyper, bl.a. Antonius grisen og Bornholmergrisen, slagtes i specialafdelinger på slagterierne. Hvis der opstår tvivl om en gris' sporbarhed, nedgraderes grisen. I august/september 2020, hvor "Klimakontrolleret gris" blev introduceret, omfattede "Klimakontrolleret gris" 90 % af Danish Crowns grise.

Danish Crown programmerede logistiksystemet, så bæredygtige og certificerede grise blev slagtet i Herning. Danish Crown kan styre specialgrise ind på et slagteri, men når grisene er opskåret, kan der ikke skelnes mellem grisene. Alt grisekød, der var "Klimakontrolleret gris", blev slagtet i Herning. De få besætninger, der ikke var "Klimakontrolleret gris", blev slagtet på andre slagterier. Der blev også slagtet "Klimakontrolleret gris" på andre slagterier, men det grisekød fik ikke påsat mærkatet "Klimakontrolleret gris".

I 2018/2019 udviklede Danish Crown Klimavejen for at få grunddata. Dataene skulle bruges til at øge dokumentationsgrundlaget. Danish Crown ville vise, hvor bæredygtige grisene var, og beregne klimabelastningen. Han havde allerede da erfaring med ISO-certificering, og Danish Crown ville gerne have data fra alle andelshavere. Et af formålene var, at der skulle opsættes mål. Det var og er vigtigt at have andelshavernes engagement. Danish Crown havde meldt ud, at virksomhedens mål var en 50 %'s CO₂-reduktion i 2030. Baltic Control var det kontrolorgan, som DANISH Produktstandard anvendte. Alle grise produceret i Danmark er omfattet af DANISH Produktstandard, og standarden er et krav for at kunne eksportere til bl.a. Tyskland. Det er Landbrug & Fødevarer, Sektor for Gris, der ejer standarden. Baltic Control kontrollerede, om DANISH Produktstandard var overholdt. De specialgrise, der skulle kontrolleres yderligere og i tillæg til DANISH Produktstandard, blev også kontrolleret af Baltic Control

som en add-on til DANISH Produktstandard. Danish Crown bad Baltic Control opsamle data fra landmændene, når Baltic Control var ude på gårdene.

Datapunkterne i Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, ekstrakten s. 2143, fremkom på baggrund af interne drøftelser, som herefter blev forelagt repræsentantskabet. Han mener, at der blev lavet en lille revision for et år siden, men grundsubstansen er fortsat den samme.

Baltic Control er specialister i certificeringsarbejde. Med certificering menes, at der er en systematisk og uvildig opsamling af og opfølgning på data. Han tror, at Baltic Control er blevet opkøbt af et fransk selskab. Baltic Control er uvildige. Det er nu DNV, der står for certificeringen. Det skyldes, at Landbrug & Fødevarer lavede en licitation på DANISH Produktstandard, og da der er en sammenhæng mellem de ting, der skal kontrolleres i DANISH Produktstandard og i Klimavejen, valgte Danish Crown også DNV. Der gennemføres et besøg hvert 3. år hos landmændene. Landmænd, der har specialgrise, f.eks. Antonius og Bornholmergrisen, har kontrol en gang om året.

Danish Crown modtager nu bedre data for fodereffektiviteten, og det er besluttet, at en landmand får 10 øre pr. kg gris, hvis landmanden indberetter data. Dataene, der indsamles, er grunddata om f.eks. staldindretning, fodereffektivitet og dødelighed. Graf 1 på ekstrakten s. 2958 viser data, som landmændene indberetter. Hvis tallene ikke er ajourført én gang årligt, fratrækkes der 10 øre pr. kg gris. Graf 2 viser, at fodereffektiviteten er forbedret fra uge 18 til uge 40. Graf 3 viser, hvor hurtigt en gris vokser pr. dag. Jo længere ophold en gris har i stalden, desto mere CO₂-udledning. Graf 4 viser grisenes dødelighed. Jo lavere dødelighed, desto mere bæredygtighed.

Han har modtaget tallene hver uge tilbage fra 2018. Det er nyt, at der er en systematisk indsamling af data om fodereffektivitet, og at data indberettes ugentligt i stedet for kvartalsvist. Danish Crown opdager hurtigere eventuelle fejl, og der bliver mindre spild i produktionen. Dataene opgøres ugentligt for alle bedrifter. Et af de væsentlige parametre for nedbringelse af CO₂-udledningen er fodereffektivitet. De foderdata, Danish Crown har nu, er mere rigtige end de foderdata, de havde i 1990. Foderbranchen er også interesseret i at have de rigtige data, så foderbranchen kan vælge de bedste blandinger, der er mere bæredygtige. Når Baltic Control er ude ved landmændene, tjekker de landmændenes data og spørger til målsætningerne, hvorefter der opsættes nye 3-årige mål. Baltic Control tjekker ikke el-regnskaber. De fleste bedrifter kan ikke opdele el-regnskabet mellem forskellige produktionsformer, og der anvendes i stedet normalt. Baltic Control spørger ind til landmændenes miljøteknologier. Han ved ikke, om Baltic Control tjekker gylleregnskaber. En virus som f.eks. PRRS, der skaber en produktionsforstyrrelse, kan medføre, at en landmand ikke når målene. De fleste landmænd har været forsigtige med deres målsætninger.

Landmændene rådgives af Danish Crown, og der er jævnligt rådgivningsbesøg hos 7,5 mio. grise ud af de 12 mio. grise, der slagtes. Rådgivningen angår bl.a. fodring, flytning af grise og fejlfinding på ventilationsanlæg.

Alle andelshavere har adgang til deres eget dashboard med nøgletal, og disse anvendes for cirka 75 % af Danish Crowns grise. Ekstrakten s. 349 viser en oversigt over nogle KPI'ere. Der er et øget fokus på bæredygtighedstallene i den finansielle sektor. Det er sket i takt med, at Danish Crown har tilsluttet sig Science Based Targets (SBT). Tallene på ekstrakten s. 351-354 er et eksempel på en landmands bæredygtighedstal. Danish Crown og landmanden kan se, hvor bedriften ligger i forhold til landsgennemsnittet, og hvilken CO₂-udledning landmanden kommer ned på. Danish Crown sender ugerapporter ud til de store bedrifter for at give dem et bedre overblik.

Der er landmænd, der ikke når deres mål, f.eks. på grund af forsinkelse i etableringen af et biogasanlæg eller sygdom i besætningen. Han oplever, at andelshaverne er aktive i forhold til bæredygtighedsretningen, og at Danish Crown har et "plus" i forhold til virksomheder i andre lande, der producerer grisekød. Afregningspriserne kan bruges til at styre landmændene i en retning, hvilket Danish Crown f.eks. gør, når Danish Crown belønner en landmand, hvis grise er inden for deres vægtklasse.

Hans opfattelse er, at andelshaverne er blevet mere bevidste om bæredygtighed efter introduktionen af Klimavejen. Siden opstarten af Klimavejen, har Danish Crown målt på nedbringelse af CO₂-udledningen. Danish Crown har nedbragt CO₂-udledningen pr. kg slagtet gris, og han forventer, at udledningen vil fortsætte med at falde. Han vurderer, at der er videnskabelig dokumentation for, at Danish Crowns tiltag virker. Han laver ikke valideringen. Danish Crown er "first mover". Der er ingen i branchen eller hos konkurrenterne, der har tilsvarende data, og som kan lave tilsvarende beregninger. Hans opfattelse er, at konkurrenterne og branchen kigger mod Danish Crowns tiltag. Det er bestyrelsen for Danish Crown AmbA, der træffer beslutninger om ændringer i afregningspriserne. Derudover drøftes det i repræsentantskabet. Der har ikke været drøftelser om at stoppe brugen af Klimavejen, men der har været et fokus på at opnå et afkast. Danish Crowns tilslutning til Science Based Targets kommer til at få betydning for Danish Crown, da der er en stigende interesse i at dokumentere bæredygtighed. Danish Crowns mål om en reduktion af CO₂-udledningen med 50 % i 2030 er ambitiøst, men han kan "se vejen derhen". Danish Crowns nedbringelse af CO₂-aftrykket vil blive hjulpet på vej af projekterne med soja, nitrifikationshæmmere og avlsprogrammer i forhold til grise-genetik. CO₂-aftrykket for danske grise er blandt de bedste i verden.

Han har ikke været med til at designe kampagnerne "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og "Klimakontrolleret gris". Det er marketingsafdelin-

gen, der har stået for det. De fleste mennesker, han taler med, er overraskede over, at CO₂-aftrykket for gris ligger tæt på kylling. Da Danish Crown lavede bæredygtighedsstanden, medtog Danish Crown de elementer, som var vigtige som grunddata for at lave en LCA-beregning for et landbrug. Landmændene startede forskelligt i deres klimaaftryk, og der er stadig en variation.

Danish Crown har overvejet, om der skulle være minimumsmål for, om en landmand kan være "Klimakontrolleret". For ham har det vigtigste fra starten været, at man kan have tillid til, at Danish Crown har de rigtige data i systemet. Der er ikke et minimumskrav for den enkelte landmands CO₂-udledning i dag. For at få 10 øre mere pr. kg gris er det afgørende, at landmanden indleverer data, så Danish Crown har korrekt dokumentation. Selvom en landmand øger CO₂-udledningen, får landmanden tillægget på 10 øre, hvis han indleverer data. Hvis en landmand ikke lever op til målene i Klimavejen, vil hans grisekød stadig være "Klimakontrolleret". En virksomhed kan miste sin ISO-certificering, hvis virksomheden ikke lever op til målene. En landmand kan også miste sin Klimavejen-certificering, men Danish Crown har en interesse i at hjælpe landmanden. Der er ikke nogen landmænd, der har mistet deres certificering.

Foreholdt at det af Auditorvejledningen, ekstrakten s. 2172, fremgår, at audit kan ske telefonisk, har han forklaret, at grunddata fra starten blev indsamlet ved telefoninterviews. I starten kunne en landmand få sin certificering på baggrund af en telefonisk audit, da Danish Crown ellers skulle vente 3 år på at få data.

Hana Nielsen har forklaret, at hun er ansat i Danish Crown som "Sustainability Manager". Hun har været ansat i virksomheden i 2½ år og arbejder med bæredygtighedsmål, dataindsamling mv. Hun er uddannet miljøøkonom. Hun har tidligere arbejdet hos Chr. Hansen. Hun har bl.a. bæredygtighedsrapportering som ansvarsområde. Hun laver beregninger på udledning af CO₂. Hun har arbejdet med beregninger af CO₂-udledning i i alt 15 år. Danish Crown indhenter data fra både slagteridriften og den øvrige del af værdikæden, herunder fra andelshaverne.

Danish Crowns bæredygtighedsrapportering omfatter Scope 1-3. Scope 1 angår direkte emissioner, dvs. forbruget af energi på lokationer, hvor man selv står for produktion af energien. Scope 2 refererer til indirekte forbrug, f.eks. elektricitet som virksomheden køber. Scope 3 omfatter alt anden indirekte udledning, som er relateret til virksomheden. For Scope 3 stammer størsteparten af udledningen fra landmændene.

Bæredygtighed er et bredt begreb, som ikke kun dækker en virksomheds emissioner. Danish Crown publicerer hvert år omfanget af sine CO₂-udledninger i Scope 1-3 i en bæredygtighedsrapport. I år er tallene også medtaget i årsrapport-

ten. Virksomheden følger GHG-protokollen, som er "best practice", og som bruges af alle virksomheder, hun har kendskab til.

Science Based Targets (SBT) er en frivillig målsætning for reduktion i udledninger, som Danish Crown har tilsluttet sig. SBT er udarbejdet af en sammenslutning af institutioner, herunder World Resources Institute. Formålet med SBT er, at en virksomhed sætter mål for at reducere udledningen af drivhusgasser. Ved brug af SBT sikres det, at en virksomheds mål er i overensstemmelse med videnskabelige normer, og målene skal medvirke til at begrænse temperaturstigningen til højst 1,5 grader som besluttet ved Paris-aftalen. Der er under SBT-initiativet ikke krav om offentliggørelse af en virksomheds tal for udledning. SBT opstiller en ambition for en virksomheds klimamål, men stiller ikke krav om årlig rapportering. Metoden for Danish Crowns offentliggørelse af sit klimaaftryk i årsrapporten følger samme standarder som GHG.

Danish Crown udleder 12 mio. tons CO₂ årligt, hvoraf ca. 60 % stammer fra griseproduktion. Griseproduktion udgør 97 % af Danish Crowns totale udledninger i Scope 3. Data til brug for beregninger af Scope 3 stammer for 90 %'s vedkommende fra landmændene. Det er Danish Crown Data. Hun anser data fra Danish Crown for stærke. Det er valide data, hvis kvalitet hele tiden bliver bedre. Området for CO₂-beregninger har udviklet sig meget i løbet af de sidste 5 år.

Danish Crown har to SBT mål. Der er et mål for Scope 1 og 2, hvorefter der skal ske en nedbringelse af udledningen af CO₂ på 42 % i absolutte tal i perioden fra 2020 til 2030. Der er også et mål for Scope 3, hvorefter der skal ske en reduktion i udledningen af CO₂ på 20 % fra 2020 til 2030 pr. produceret output. Da hun ikke har talgrundlag fra 2005, kan hun ikke vurdere, om virksomheden når 2030-målet på en reduktion på 50 %. Hun arbejder kun med SBT.

CO₂-udledningerne i Scope 1 og 2 er nedbragt fra 2020 til 2023. De er også nedbragt i Scope 3 i perioden fra 2020 til 2022, mens der ikke foreligger tal for 2023 i relation til Scope 3 endnu. I Scope 1 og 2 har der været en reduktion i CO₂-udledningerne i mange år. Hun har ikke fulde data for Scope 3 fra før 2020. Udledningen af CO₂ beregnet efter LCA-metoden er for virksomhedens svine-kødsproduktion reduceret i årene frem mod 2020.

Danish Crown har ikke opstillet officielle delmål før 2030, men der er interne delmål i virksomheden, og de er indtil videre blevet opfyldt. Delmålene med henblik på at nå 20 % reduktion i udledningerne for Scope 3 i 2030 er nået. Det er vigtigt for virksomheden at nå 2030-målene, også fordi det påvirker finansieringen. For Scope 3 er virksomheden efter hendes vurdering på sporet. For Scope 1 og 2 er Danish Crown nået længere end målet. For Scope 3 er 2021 det første år, hvor der er foretaget fulde beregninger. Danish Crown har sine egne beregninger for Scope 3 fra før 2020, som er foretaget inden for rammerne af

LCA. Virksomheden anvender i dag både LCA og SBT. Det er "output" fra LCA, som anvendes til at beregne SBT. SBT-målet på 20 %' s reduktion i 2030 skal erstatte LCA-målet om 50 % reduktion i 2030. SBT er et dynamisk værktøj, som bruges til at definere de klimamål, man sætter sig. SBT-målene bliver omdefinert og skærpet løbende. Danish Crowns tilslutning til SBT i 2020 indebar strengere krav end kravene efter LCA. Det har Danish Crown været indstillet på fra starten.

Hun har ikke kendskab til, at nogen virksomheder er blevet ekskluderet af SBT-programmet endnu, men hun ved, at nogle virksomheder overvejer, om de skal forlade programmet, da det ikke er muligt for dem at nå de fastsatte mål. Hun tror, at Danish Crown vil nå sine mål, men det bliver dyrere at nå dem i årene fremover.

Hun har arbejdet med miljøskadelige emissioner i over 10 år, men husker ikke, om hun er stødt på EAT-Lancet rapporten fra 2019. CO₂-udledninger fra griseproduktion er højere end fra plantebaserede fødevarer, men betydeligt lavere end fra andre kødtyper.

Jannick Schmidt har forklaret, at han er uddannet Environmental Management Engineer. Han er professor ved Aalborg Universitet, har en ph.d. inden for livscyklusanalyser og er partner i 2.-0 LCA consultants.

I 2019 blev han kontaktet af Danish Crown, som bad ham udvikle en ny og forbedret LCA-model.

En LCA for f.eks. svinekød går ud på at opgøre emissioner og miljøpåvirkning fra vugge til grav. En LCA opdeles i processer, og der er normalt et par hundrede tusinde processer, der er linket sammen. 2.-0 LCA consultants linker op til 100 processer sammen og tilføjer data fra baggrundsdata-baser.

2.-0 LCA consultants laver livscyklusanalyser ud fra den mest videnskabelige korrekte metode. Virksomheden anvender Consequential Life Cycle Assessment (CLCA), hvilket er den model, virksomheden også har lavet til Danish Crown. Danish Crown bad 2.-0 LCA consultants lave en add-on til LCA-modellen, en såkaldt "switch", så modellen også kan beregne LCA på baggrund af Attributional Life Cycle Assessment (ALCA). ALCA er en ikke-videnskabelig LCA-model, som anvendes i PEF-standarden (Product Environmental Footprint). PEF-standarden er en EU-standard, hvor der er opnået enighed om reglerne. Den LCA-model, han har lavet til Danish Crown, lever op til ISO 14044:2006.

Hvis man laver en streng fortolkning af ISO 14044:2006, skal der laves en CLCA-beregning. Hvis man laver en løs fortolkning af ISO 14044:2006, kan man følge PEF-standarden, men PEF-standarden lever ikke op til ISO-standarden.

Aarhus Universitet anvender ALCA. Aalborg Universitet anvender CLCA. De førende forskere inden for CLCA kommer fra Danmark og Sverige. Det er ikke Aalborg Universitet mod Aarhus Universitet. Der er forskellige forskere på de forskellige institutter, og f.eks. byggesektoren på Aalborg Universitet bruger ALCA. Han er stærk fortaler for CLCA, da den er videnskabelig baseret. CLCA og ALCA svarer på to forskellige ting.

Ved økonomisk allokering opdeles emissionerne. Hvis man har en malkeko, hvor formålet er mælkeproduktion, vil kødet være et biprodukt, når koen slagtes. Der vil således være emissioner fra mælk og kød, som opdeles ud fra omsætningen i henholdsvis mælk og kød. Man laver ikke økonomisk allokering, når man anvender CLCA, da øget efterspørgsel efter mælk medfører, at der kommer flere malkekøer og dermed mere kød, hvilket fortrænger anden kødproduktion. I PEF-standarden laver man økonomisk allokering. Landbruget anvender forskellige regneregler.

PEF-standarden er en "svær størrelse", da de forskellige industrier skal blive enige. Når 51% stemmer for en regneregel i PEF-standarden, anvendes regnereglen. Man har valgt denne fremgangsmåde i stedet for at følge det videnskabelige. PEF-standarden er 220-230 sider, og dertil er der sektorspecifikke guidelines (PCR). I kødsektoren har man ikke kunnet blive enige om beregningsmetoderne. Den sektorspecifikke guideline for kødsektoren er derfor alene vejledende. Han ved ikke, hvad uenigheden angår, men tror, at den omhandler håndtering af biprodukter.

Fordelen ved CLCA-modellen er, at den viser sammenhængen mellem årsag og virkning. Mange af de virksomheder, som 2.-0 LCA consultants arbejder for, ønsker en switch i LCA-modellen på samme måde som Danish Crown, så modellen kan skifte mellem CLCA og ALCA. Mange supermarkedskæder efterspørger ALCA, da den metode følger PEF-standarden. Fødevarestyrelsen følger med enkelte undtagelser PEF-standarden.

Der findes titusindvis ALCA-metoder. Den måde, PEF-standarden er sat op på, gør, at hvis to personer uafhængigt af hinanden laver en ALCA-beregning og ikke bruger den samme software, vil de nå forskellige resultater. For år tilbage lavede han et forsøg med beregning efter ALCA-metoden med et svensk institut. De lavede begge en ALCA-beregning. Hans beregning viste, at Danish Crown udledte 3 kg CO₂ pr. kg levende gris, mens beregningen fra det svenske institut viste, at Danish Crown udledte 1,8 kg CO₂ pr. kg levende gris.

LCA-beregninger vil altid være gennemsnitlige. En specifik LCA-beregning for en flæskesteg vil ikke give mening. Når man køber en flæskesteg, skal der produceres en ny flæskesteg, og man ved ikke, hvordan den nye flæskesteg bliver produceret. Det er det samme med grøntsager.

“Land-use Carbon Opportunity Costs” (COC) som nævnt i ekstrakten s. 947 er et begreb opfundet af Timothy Searchinger. Han lavede en model med “Indirect land use change” (ILUC). Med ILUC medtages betydningen af den indirekte ændring af arealets anvendelse. Hvis man f.eks. dyrker raps, kan man ikke dyrke byg, og der skal derfor dyrkes byg et andet sted. Med “Direct land use change” (DLUC) medtages betydningen af en ændret arealanvendelse til brug for dyrkning. Det er således en beregning af forskellen i CO₂-udledning mellem den mark, der dyrkes, og den mark, som i stedet kunne have været dyrket. Der er forskellige metoder til beregning af DLUC.

Det er forkert rent videnskabeligt, når DLUC medtager betydningen af en ændret arealanvendelse til brug for dyrkning af f.eks. soja, da konsekvensen af afskovning, der er sket de seneste 20 år på dyrkningsarealet, indregnes. Hvis man lader være med at købe soja, vil man ikke kunne redde den skov, der blev fældet for 10 år siden på sojaens dyrkningsareal. Det er misvisende, da man fokuserer på den skov, der har været der. Det er primært World Resources Institute, der har et tæt samarbejde med Searchinger, der bruger COC. Han har ikke set det anvendt andre steder. COC indgår heller ikke i PEF-standarden.

Hvis man anvender Danish Crowns LCA-model, beregnes soja til at udlede 600 kg CO₂ pr. ton sojabønne. Hvis COC medregnes, vil udledningen være 10-30 gange større.

Det er en svaghed ved AU Rapporten fra 2021, at LUC ikke er medregnet. Verdens fødevarerproduktion er skyld i 11% af afskovningen. Hans primære fokus har været på den videnskabelige artikel, ekstrakten s. 1033, som indeholder både DLUC og ILUC. LUC er medregnet to gange i artiklen, og det medfører et højere CO₂-aftryk pr. kg gris. Det ser ikke ud til, at AU Rapporten fra 2021 har forsøgt at nå frem til så lav en udledning som muligt. Der er mange, der anvender tilsvarende metoder som metoderne anvendt i rapporten og som beskrevet i artiklen. Biprodukter er håndteret på den måde, han ville gøre det på. Livestock Science, hvor den videnskabelige artikel er trykt, er et anerkendt tidsskrift. Artiklen er fagfællebedømt af en editor og 3 uvildige reviewere.

Troels Kristensen fra Institut for Agroøkologi på Aarhus Universitet har været reviewer på det LCA-studie, som 2.-0 LCA consultants lavede for Danish Crown. Institut for Agroøkologi er kendt for at have godt styr på landbrugsdata og emissioner fra det danske landbrug og foderberegninger.

Når regeringen beregner LCA, medtages alene de emissioner, der kommer fra Danmark. Emissioner fra varer, der produceres i udlandet, men forbruges i Danmark, medregnes ikke. Det er en svaghed ved beregningen. Når han beregner LCA for Danish Crown, beregnes der også emissioner fra de grise, der krydser grænserne. Det danske klimaaftryk ligger lidt lavere end de andre landes. Danmark har en lang tradition for at give tilskud til at lave gylletanke i stedet for at hælde gyllen ud, hvilket har gjort, at det danske klimaaftryk er lidt lavere end andre landes.

Der er lagt ca. 2 årsværk i at lave Danish Crowns LCA-model. Han har lavet den sammen med sine kolleger. Det er et stort arbejde. Han har ikke taget højde for, om modellen skal vise et lavt klimaaftryk. Hans fokus er at få de bedste og mest retvisende data. Man skal kunne stole på de beregninger, 2.-0 LCA consultants laver, og virksomheden ændrer derfor ikke regnereglerne for en kunde. Han har ikke hørt, at hans arbejde skulle være uredeligt.

Han har været med til at lave CONCITO's Klimadatabase. Der er stor usikkerhed om modellen bag Klimadatabasen, mens der alene er en lille usikkerhed omkring Danish Crowns LCA-model. Der er et højere CO₂-aftryk for grisekød i Klimadatabasen sammenlignet med CO₂-aftrykket for grisekød i AU Rapporten fra 2021. Klimadatabasen er ved at blive opdateret. Klimaaftrykket for grisekød vil falde ved næste opdatering.

Han kender ikke andre producenter, der har en så præcis beregning, som Danish Crown har. 2.-0 LCA consultants' største konkurrenter er en virksomhed i Schweiz og en i Holland. 2.-0 LCA consultants er en ledende aktør inden for udarbejdelse af LCA-modeller til kødindustrien.

Troels Kristensen fra Institut for Agroøkologi på Aarhus Universitet er en af de uafhængige, der har gennemgået den LCA-model, 2.-0 LCA consultants har lavet til Danish Crown. Danish Crown, der har betalt studiet, udpegede Henrik Wenzel fra Syddansk Universitet som chair, hvorefter han udpegede to uafhængige reviewere. Troels Kristensen er en af de personer, der ved mest om landbrugsdata i Danmark.

Forespurgt hvad forskellen i beregning af CO₂-aftrykket for et kg grisekød vil være afhængigt af, om ILUC eller DLUC anvendes, har han forklaret, at hvis ILUC anvendes, vil udledningen være 500 gram til 1 kg CO₂. Der vil ikke være særskilt udledning beregnet efter DLUC, hvis sojaen er fra USA. Hvis sojaen kommer fra Brasilien, vil udledningen være op til 5 kg CO₂. Op til cirka 80 % af udledningen vil stamme fra afskovning, hvis DLUC anvendes. Hvis ILUC anvendes, vil 20-40 % af udledningen stamme fra afskovning.

Fødevarereproduktionen står for cirka 35 % af verdens CO₂-udledning. Hvis alle blev vegetarer, ville det nedbringe CO₂-udledningen, og fødevarereproduktion ville så stå for 5-10 % af den globale CO₂-udledning. Oksekød udleder 40-50 gange så meget CO₂ som grisekød. Hvis man vil gøre en forskel for CO₂-udledningen som privatperson, skal man fjerne oksekød og lam i sin kost og udskifte oksekød med grisekød. Man kan skifte grisekød ud med kylling og udskifte kylling med ren plantebaseret kost.

Foreholdt at det af ekstrakten s. 964 fremgår, at emissioner fra Danmark og øvrige lande er sammenlignelige, har han forklaret, at Danish Crown har bedre data i sin LCA-model sammenlignet med de data, der er anvendt i studiet omtalt på ekstrakten s. 964. Der er en forskel på 5-20 % i CO₂-udledningen mellem Danmark og øvrige lande. Danmark er ikke 1/3 bedre end andre lande.

Forespurgt om Danish Crowns grisekød er mindre klimabelastende end andet dansk grisekød, har han forklaret, at man i dag nok med nogen usikkerhed kan sige, at det er mindre klimabelastende. Men det er usikre statistiske data om andre danske grise, der skal sammenholdes med data om Danish Crowns grise. Som tiden går, vil man kunne sige mere om en repræsentativ gris fra Danish Crown.

Karina Engstrøm har forklaret, at hun er direktør for Baltic Control Certification A/S. Virksomheden har været familieejet fra 1981 og frem til februar 2023, hvor virksomheden blev solgt. Hun har mere end 20 års erfaring med certificering og har været involveret i udviklingsarbejde på området. Baltic Control var oprindeligt en inspektionsvirksomhed med fokus på landbrugsafgrøder, som skulle eksporteres.

I 15 år har virksomheden været et akkrediteret certificeringsorgan. Baltic Control er en af de største leverandører til FN-organisationer. Virksomheden har de seneste 10 år udført kontroller for Dyrenes Beskyttelse. Virksomheden har uddannede auditorer, der foretager uvildige kontroller i henhold til en standard akkrediteret af Dyrenes Beskyttelse. Inden for landbrugsområdet har virksomheden store kunder som Arla. Baltic Control har erfaring med fødevarer, dyrevelfærd og klima.

I de fleste europæiske lande er der et akkrediteringsorgan pr. land. I Danmark er det DANAK, der er akkrediteringsorgan under kontrol af Sikkerhedsstyrelsen. DANAK akkrediterer Baltic Control, hvorefter Baltic Control kan certificere andre. Det er ret kompliceret at blive akkrediteret.

DANISH Produktstandard er en akkrediteret standard. DANISH Produktstandard blev udviklet på grund af krav fra Tyskland, for at danske grise kunne blive eksporteret til Tyskland. Standardejeren er SEGES. SEGES fik DANISH

Produktstandard godkendt, så den levede op til kravene fra Tyskland. Baltic Control har certificeret landmænd efter DANISH Produktstandard. DANAK har akkrediteret standarden. Det skal være et akkrediteret selskab, som udfører audits. Baltic Control agerer uvildigt, og der gælder et armslængdeprincip.

I 2017 fik hun en henvendelse fra Danish Crown, der ønskede data indsamlet til brug for et klimaregnskab. Baltic Control blev bedt om at udvikle en standard, hvorefter Baltic Control skulle indsamle data hos griseproducenterne i forbindelse med en DANISH Produktstandard audit. Baltic Control udarbejdede på den baggrund Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, som var en "add-on" til DANISH Produktstandard.

Alle besætningerne hos landmanden skulle være godkendt efter DANISH Produktstandard. Ved DANISH Produktstandard var det et problem, at DANISH Produktstandard var knyttet op på landmandens CHR-nr., da landmanden kunne have flere besætninger. Danish Crowns Bæredygtighedsstandard er knyttet op på landmandens CVR-nummer.

En standard har som regel en sanktionsliste. Der kan være certificeringsordninger, hvor man kan blive ekskluderet fra ordningen. Der er mange certificeringsordninger, hvor man ikke bliver smidt ud, men blot skal råde bod på en eventuel mangel. Sanktionslisten har ikke noget at gøre med, om en landmand kan blive smidt ud af ordningen.

Danish Crowns Bæredygtighedsstandard er ikke akkrediteret, men ordningen blev gennemført på samme måde, som hvis den var akkrediteret. Der var armslængde, og Baltic Control agerede uvildigt. Baltic Control behandlede ikke dataene fra landmændene, men leverede dataene videre til Danish Crown.

Hun har ikke været ude på gårdene, og hun har ikke trænet de auditorer, der har certificeret landmændene. Auditorerne skulle følge en vejledning. Auditorerne var ude på gården og tjekke alle punkter i DANISH Produktstandard, hvilket primært angår dyrevelfærd. Nogle data blev indsamlet ved telefoninterviews, og nogle data skulle udtrækkes fra databaser. Baltic Control indsamlede data på samme måde hos alle landmænd, men landmændene kunne have forskellige mål. Når Baltic Control er hos en producent, optræder Baltic Control som en uvildig tredjepart. Oplysningerne fra landmanden blev skrevet ind i en rapport via et datasystem. Dataene blev efterfølgende overført til Danish Crown. Baltic Control følger kravene i ISO-standard for produktcertificering. Danish Crowns Bæredygtighedsstandard og ISO-standard foreskriver ikke, hvor meget CO₂-udledningen skal nedbringes.

Baltic Control skulle på besøg hos landmændene hvert tredje år. Det er normalt, at Baltic Control alene besøger en producent hvert tredje år. Baltic Control ud-

trak derudover 10 % af producenterne, som der blev ført yderligere kontrol med. Producenter, der eksporterer til Storbritannien, skulle have besøg en gang om året. Hvis landbruget skiftede ejer, skulle Baltic Control lave en ny kontrol. Hvis en producent ikke når sine mål, har det normalt en konsekvens. Hun husker ikke, hvordan recertificering foregik. Baltic Control fik mulighed for at lave uanmeldte besøg på gårdene, f.eks. hvis en landmand, der ellers levede op til alle krav, havde "sminket" sine data.

Nogle af punkterne i Danish Crowns Bæredygtighedsstandard fik Baltic Control besvaret ved telefoninterviews med landmændene. Ved Baltic Controls certificering for Dyrenes Beskyttelse var der ikke telefoninterviews med landmændene, men alene fysiske besøg på gården.

Certificering er et kæmpe incitament for en landmand til at nå sine mål. Baltic Control stod for certificeringen af alle Danish Crowns griseproducenter. Hun mener, at det var omkring 4.000 svinebønder. Hun husker ikke, om der var landmænd, der ikke levede op til kravene. Til at starte med var kravet, at landmændene skulle opsætte et mål. Der var ikke en nedre grænse for, hvor startpunktet var. Der var ikke kvalitative krav efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, udover at landmanden skulle være certificeret efter DANISH Produktstandard. Generelt er producenter stolte af at være med i en certificeret ordning.

Baltic Control tabte en licitation fra Landbrug & Fødevarer i forhold til at certificere efter DANISH Produktstandard. Virksomheden, der vandt licitationen, var billigst. Det vil være upraktisk ikke at have Danish Crowns Bæredygtighedsstandard og DANISH Produktstandard hos samme certificeringsvirksomhed, og Baltic Control mistede derfor også opgaven med Danish Crowns Bæredygtighedsstandard.

Baltic Control nåede måske at recertificere 100 landmænd. Det var nogen af de største landbrug, der blev recertificeret. Hun husker ikke, om der var nogle landbrug, der ikke kunne recertificeres.

Baltic Control overførte data til Danish Crown, og Danish Crown lavede herefter beregningerne. Baltic Control lavede ikke beregninger af klimaaftrykket.

Ved en normal certificering vil det være Baltic Control, der bestemmer, hvem der skal "bestå" en certificering. Men da det var Danish Crown, der behandlede data fra landmændene, var det Danish Crown, der bestemte dette i forhold til certificering efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard.

Baltic Control var med til at udarbejde sanktionslisten for Danish Crowns Bæredygtighedsstandard. Hun kan ikke forklare, hvorfor moms- og skatteregnskaber er vigtige.

Baltic Control var ude at besøge alle producenter fysisk i forbindelse med DANISH Produktstandard, mens en del af det, der var særligt for Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, skete via telefoninterviews og ved overførsel af data. Det fysiske DANISH Produktstandard besøg skulle tidsmæssigt ligge tæt på certificeringen efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, hvis certificeringen efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard skulle ske på baggrund af et telefoninterview. Dataindsamlingen hos producenten til brug for Danish Crowns Bæredygtighedsstandard tog 45 minutter i tillæg til den tid, der var afsat til en DANISH Produktstandard audit.

Auditorerne er meget erfarne. Når skemaet på ekstraktens s. 2163 ff. var udfyldt, var landmanden certificeret. En landmand blev certificeret på sine intentioner. I Baltic Controls certificeringsbestemmelser fremgår klagemulighederne og mulighederne for at trække et certifikat. Hun har ikke været med til at trække et certifikat, som en landmand har fået på baggrund af Danish Crowns Bæredygtighedsstandard.

Troels Kristensen har forklaret, at han er seniorforsker på Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi. Han er uddannet agronom og har en ph.d. inden for husdyrsernæring. Institut for Agroøkologi er en uafhængig forskningsenhed, der har i alt 300 ansatte fordelt på instituttets afdelinger i Foulum og Flakkebjerg.

Han har været med til at udarbejde AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021. Aarhus Universitet, SEGES og Danish Crown indgik et forskningssamarbejde, som dannede baggrund for udarbejdelsen af AU Rapporten fra 2019.

Forskningssamarbejdet opstod på baggrund af et Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP). Aarhus Universitet, SEGES og Danish Crown lavede en beskrivelse af forskningsprojektet. Det konkrete projekt blev finansieret via statslige midler, og Danish Crown medfinansierede projektet, hvilket er sædvanligt for projekter inden for GUDP.

Danish Crown var med til at bestemme, hvilke emner der skulle arbejdes med, herunder forventningerne til projektet. I projektansøgningen blev forventningerne til projektet oplyst. Aarhus Universitet var ansvarlig for metodevalg. Aarhus Universitet havde brug for data fra Danish Crown til det konkrete projekt. I projektet skulle der laves en systemanalyse, hvor hele produktkæden blev

gennemgået. Aarhus Universitet manglede data inden for slagteriområdet, hvilket er data, fra grisen afhentes, til den slagtes.

Primære data i LCA er data, der er direkte knyttet til den eller dem, der har ansvaret for produktet. I dette tilfælde var de primære data fra Danish Crown. Sekundære data i LCA er data fra andre kilder, f.eks. litteratur eller andre databaser.

Ideelt set vil Aarhus Universitet have så mange primære data som muligt. Det vigtige er at få primære data for så stor en del af det, der analyseres, som muligt.

Han har ikke set primære data fra andre end Danish Crown. Danish Crowns primære data er ikke offentligt tilgængelige.

Det ministerium, der administrerer GUDP, er bekendt med strukturen i forskningsprojekter, herunder hvem der finansierer. Han tror ikke, at ministeriet konkret ved, hvilke data der bruges. Der udarbejdes løbende statusrapporter i GUDP-projekterne. Hvis et GUDP-projekt ikke forløber efter planen, kan projektet blive stoppet af GUDP.

For at sikre uafhængighed indgår Aarhus Universitet projektkontrakter, hvor betingelserne for samarbejdet fremgår. Han er bekendt med, at der var kritik af samarbejdet mellem Aarhus Universitet og Danish Crown i forbindelse med udarbejdelse af AU Rapporten fra 2019. Kritikken angik, at der ikke var en tilstrækkelig klar aftale om, bl.a. hvem der havde metodevalget. Kritikken medførte, at Aarhus Universitet strammede op på reglerne for samarbejde med erhvervslivet.

AU Rapporten fra 2021 blev lavet efter, at Aarhus Universitet indførte nye retningslinjer for samarbejde med erhvervslivet. Retningslinjerne foreskriver, at der skal laves en underskrevet kontrakt. I kontrakten skal det anføres, hvem der er ansvarlig for metodevalg, og hvem der fremadrettet må anvende rapportens data. Eventuelle "indspark" fra en tredjepart skal anføres i rapporten. Retningslinjerne for samarbejde med erhvervslivet er fulgt i AU Rapporten fra 2021.

Retningslinjerne var ikke indført og derfor ikke fulgt ved udarbejdelsen af AU Rapporten fra 2019. I AU Rapporten fra 2019 var der "indspark" fra Danish Crown i rapporten, som ikke var deklareret. Danish Crown fik rapporten til gennemsyn, hvilket ikke er usædvanligt. Danish Crowns bemærkninger var redaktionelle bemærkninger og forståelsesmæssige ændringer. Danish Crown kom også med konkrete forslag til omformuleringer, f.eks. gris i stedet for svin. Ændringerne, der blev lavet på baggrund af Danish Crowns bemærkninger, havde ikke betydning for det forskningsmæssige indhold i AU Rapporten fra

2019. På titelbladet for AU Rapporten fra 2019 blev ordet miljøpåvirkning anvendt. I hans optik er der ikke forskel på ordene "klimabelastning" og "klimapåvirkning". I rapporten brugte de både udtrykket mere klimavenligt og mindre klimabelastende.

Aarhus Universitet lavede et nyhedsbrev, ekstrakten s. 993, da der fremkom bemærkninger til AU Rapporten fra 2021. Et af kritikpunkterne var, at den globale arealanvendelse ikke var medtaget i beregningerne.

Han står ved konklusionerne i AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021. Det overordnede formål med rapporterne var at beskrive udviklingen inden for produktion af grisekød over en tidsperiode.

I AU Rapporten fra 2021 anvendte de årene 1990, 2005 og 2016 som basisår. 1990 og 2005 blev valgt, da de år generelt set anvendes som udgangspunkt for beregning af reduktionsforpligtelser. 2016 var slutåret. 2016 var det sidste år, hvor de havde fuldt tilgængelige data.

Der findes to LCA-modeller, CLCA (Consequential LCA) og ALCA (Attributional LCA). I AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021 anvendte Aarhus Universitet ALCA til at beregne produktbelastningen for et konkret produkt i et konkret år. Aarhus Universitet anvender en gang imellem også CLCA. Aarhus Universitet anvendte ikke ALCA for at opnå bedre tal for udledningen. Når CLCA anvendes, undersøger man, hvad der sker, når man køber et kg grisekød, og der skal produceres et kg grisekød mere. PEF-standarden anbefaler ALCA. Han ved ikke, om Fødevarestyrelsen anvender CLCA eller ALCA.

Han ved ikke, om AU Rapporten fra 2021 lever op til ISO 14044:2006, men det vil han mene. Substansen i beregningerne i AU Rapporten fra 2021 lever op til ISO 14044:2006, men han ved ikke, om verificeringen gør det. Som forskningsenhed skal Aarhus Universitet ikke levere ISO-certificerede rapporter. Forskningsprojektet har ikke haft som formål at lave en ISO-certificeret rapport om grisekød. AU Rapporten fra 2021 lever op til reglerne om datakvalitet i PEF-standarden, men rapporten har alene 5-6 "impact kategorier". Overholdelse af PEF-standarden ville kræve, at AU Rapporten fra 2021 var mere omfattende, da den ville skulle indeholde bl.a. 16 "impact kategorier".

AU Rapporten fra 2021 viser klimaaftrykket i den givne periode. Kategorierne, der blev undersøgt i rapporten, er oplistet i ekstrakten s. 1010. Dataene fra slagteridelen er primære data. Data, der omhandler dansk produktion i landbruget, har Aarhus Universitet modtaget fra SEGES. Danish Crowns markedsandel af dansk grisekød er over 2/3. Det kan diskuteres, om data om foder og produktion er primære eller sekundære data. Aarhus Universitet har anvendt data for

”dansk gennemsnitsfoder”. Konsekvenserne af LUC er ikke medtaget i rapporten, da det var svært at finde de korrekte tal herfor.

LUC kan beregnes som DLUC eller ILUC. PEF-standarden anbefaler DLUC. Ved DLUC medregnes konsekvensen af en ændret arealanvendelse til brug for dyrkning af primært soja og palmeolie. Hvis der på et dyrkningsareal er sket afskovning inden for de seneste 20 år, medregnes konsekvensen af afskovningen i CO₂-aftrykket. Selvom Aarhus Universitet har mange data, er det svært at sige, hvor meget palme- og sojaprodukt der anvendes, og om sojaen kommer fra et areal, hvor der er sket afskovning. Der er ikke data for den nøjagtige sammensætning af griseføderet. I dag er der mere fokus på at købe certificeret soja.

”Land Occupation” (LO) er medtaget som en ”impact kategori” i AU Rapporten fra 2021, hvilket fremgår af ekstrakten s. 1010. LO er medtaget i stedet for LUC. LUC er medtaget i den videnskabelige artikel, ekstrakten s. 1033. LUC bidrager til udledningen med 0,7 CO₂ ækvivalent pr. kg grisekød. Artiklen er den forskningsmæssige afrapportering af AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021.

Livestock Science er et landbrugsorienteret tidsskrift og det tidsskrift, hvor Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi, oftest har publiceret. Det er en ”blåstempling” at få en artikel i et tidsskrift. Under halvdelen af artikler, der sendes til et tidsskrift, bliver trykt.

I AU Rapporten fra 2021 viser tallene 5,5 og 4,0 og 2,9 antal CO₂ ækvivalenter pr. kg grisekød i 1990, 2005 og 2016. Tallene er forbundet med en vis usikkerhed. Der kan ikke laves statistisk analyse af talusikkerheden. Der kan laves en følsomhedsanalyse af tallene. Følsomheden ved tallene i AU Rapporten fra 2021 er +/- 10-15 %.

Forskellen på henholdsvis 0,21 og 0,8 i AU Rapporten fra 2021, ekstrakten s. 1017, sammenholdt med AU Rapporten fra 2019, ekstrakten s. 923, skyldes formentlig, at beregningsmodellen er blevet udviklet og ændret over tid. Der kan være kodningsfejl i modellen, og de anvendte estimater og viden inden for området kan have ændret sig. Han kan ikke specifikt forklare forskellen i tallene, men AU Rapporten fra 2021 har de bedste beregninger.

I AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021 kan man se en reduktion i CO₂-udledning fra slagteridelen. Udledningsbidraget fra slagterierne var på 0,24 i 2005 og 0,16 i 2016, hvilket fremgår af ekstrakten s. 923. I faktiske tal udgør udledningen fra slagteridelen kun en lille del af den samlede udledning. Det er derfor afgørende at have retvisende tal for den resterende del af landbruget. Der er nuanceforskelle i beregningerne. Beregningerne i AU Rapporten

fra 2019 og AU Rapporten fra 2021 er videnskabeligt korrekte, og han står ved tallene i rapporterne.

Når Aarhus Universitet samarbejder med erhvervslivet, skal rollerne være klart defineret. Aarhus Universitet har ansvaret for anvendelse af de videnskabeligt rette metoder og data. Hvis der udarbejdes publiceringer, skal det være tydeligt, hvordan erhvervslivet har bidraget til publiceringen. Erhvervslivet kan være medforfatter, hvis erhvervslivet har ydet væsentlige bidrag.

Ved udarbejdelse af AU Rapporten fra 2019 var der ikke en klar kontraktaftale. Danish Crowns involvering fremgik ikke af rapporten, men ellers blev armslængdeprincippet overholdt.

Foreholdt at det af Den store klimadatabase – baggrundsrapport, ekstrakten s. 1429, fremgår, at det for specielt fødevarer er vigtigt, at LUC medtages, har han forklaret, at han overordnet set er enig, men at der er et ”men”. I AU Rapporten fra 2019 og AU Rapporten fra 2021 skulle en udvikling over tid vurderes, og datagrundlaget skulle være retvisende. Aarhus Universitet medtog i stedet LUC i den videnskabelige artikel. Ifølge PEF-standarden skal LUC angives separat, hvis LUC er over 5 %. I den videnskabelige artikel vedrørende AU Rapporten fra 2021 er både DLUC og ILUC medtaget i tabel 6, ekstrakten s. 1039. Man skal enten anvende DLUC eller ILUC. Den videnskabelige artikel uddyber tallene i AU Rapporten fra 2021 og viser tallene, hvis LUC tillægges. Hvis LUC tillægges, er tallene behæftet med en meget større usikkerhed.

Han var bekendt med, at Danish Crown ønskede en rapport, som kunne styrke Danish Crowns konkurrenceevne. Han var ikke bekendt med, hvordan Danish Crown konkret ville anvende rapporten. Foreholdt at Danish Crown skulle have bedt om, at miljøaftrykket for soja skulle anføres i et særskilt afsnit, har han forklaret, at han ikke har haft noget med det at gøre.

Fra 2005-2016 var der ikke så meget fokus på klimaet i landbruget. De fleste beslutninger, der blev truffet, var økonomiske eller produktrelaterede. I AU Rapporten fra 2019 er det de almindelige effektivitetsforbedringer, der har sænket udledningen. Det er slagteridelen, der procentvis har medført den største forbedring i udledningen. Det gør ikke en forskel for ham, om man siger klimapåvirkning eller klimabelastning.

Retsgrundlaget

Det følger af markedsføringslovens § 5, stk. 1, at en erhvervsdrivendes handelspraksis ikke må indeholde urigtige oplysninger eller i kraft af sin fremstillingsform eller på anden måde vildlede eller kunne forventes at vildlede gennemsnitsforbrugeren, uanset om oplysningerne er faktisk korrekte.

Markedsføringsloven er en implementering af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked (direktivet om urimelig handelspraksis), som blev implementeret i dansk ret ved lov nr. 1527 af 20. december 2006.

Markedsføringslovens § 5, stk. 1, blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017, der trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 5 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 49 ff.) fremgår bl.a.:

”Den foreslåede bestemmelse er en delvis videreførelse af den del af den gældende lovs § 3, der vedrører vildledende handlinger, der skader forbrugernes økonomiske interesser.

Bestemmelsen gennemfører artikel 5, stk. 1, 3 og 4, samt artikel 6 i direktivet om urimelig handelspraksis. Bestemmelsen medfører ikke materielle ændringer i retstilstanden.

Bestemmelsen finder anvendelse på erhvervsdrivendes handelspraksis over for forbrugerne før, under og efter en handelstransaktion i forbindelse med et produkt.

Bestemmelsen fastslår, at en erhvervsdrivende ikke må foretage vildledende handlinger, og fastlægger de nærmere omstændigheder og elementer, der indgår i vurderingen af, om en konkret handelspraksis er vildledende. En overtrædelse af denne bestemmelse vil samtidig kunne være en overtrædelse af bl.a. bestemmelsen om vildledende udeladelser, jf. § 6.

Det foreslås i *stk. 1*, at der er tale om en vildledende handling, hvis en erhvervsdrivendes handelspraksis indeholder urigtige oplysninger, eller i kraft af sin fremstillingsform eller på anden måde vildleder eller kan forventes at vildlede en gennemsnitsforbruger, uanset om oplysningerne i øvrigt er faktisk korrekte.

En handelspraksis kan vildlede eller forventes at vildlede, hvis en erhvervsdrivende fremstiller faktisk korrekte oplysninger på en vildledende måde, f.eks. hvis en annonce giver forbrugere indtryk af, at der er særlige fordele knyttet til et produkt, men hvor en nærmere gennemlæsning af annoncen viser, at det ikke er tilfældet. Det vil endvidere kunne være en vildledende handling i medfør af bestemmelsen, hvis en erhvervsdrivende fremhæver en myndighedsgodkendelse, som noget særligt ved sin virksomhed, når det er et alment krav, at man som erhvervsdrivende skal have en sådan myndighedsgodkendelse.

Det foreslås i *stk. 2*, at det specificeres, hvilke elementer, der skal tages i betragtning ved vurderingen af, om en handelspraksis er vildledende efter *stk. 1*. Listen med forhold er ikke udtømmende.

Det foreslås i *stk. 2, nr. 1*, at en erhvervsdrivendes handelspraksis, der indeholder urigtige oplysninger eller i kraft af sin fremstillingsform vildleder eller kan forventes at vildlede gennemsnitsforbrugeren, uan-

set om oplysningerne er faktisk korrekte efter stk. 1, kan relatere sig til produktets art eller eksistens. Det kan f.eks. være markedsføring, som fejlagtigt oplyser, at en erhvervsdrivende har en bestemt vare til salg, uden at det er tilfældet. Det kan også være tilfældet, hvor den erhvervsdrivende på en vildledende måde giver indtryk af, at forbrugeren tegner et tidsbegrænset prøveabonnement, selvom der reelt er tale om et løbende abonnement. Dette vil endvidere kunne være omfattet af den foreslåede § 5, stk. 2, nr. 2. Den erhvervsdrivende må heller ikke fremstille oplysninger om produktets art eller eksistens på en måde, der vildleder eller kan forventes at vildlede gennemsnitsforbrugeren.

Det foreslås i *stk. 2, nr. 2*, at en erhvervsdrivendes handelspraksis, der indeholder urigtige oplysninger eller i kraft af sin fremstillingsform vildleder eller kan forventes at vildlede gennemsnitsforbrugeren, uanset om oplysningerne er faktisk korrekte efter stk. 1, kan relatere sig til produktets væsentligste egenskaber. Ved produktets væsentligste egenskaber forstås bl.a. det omfang, produktet er tilgængeligt i, produktets fordele og risici forbundet med brug af produktet. Det omfatter også produktets udførelse, sammensætning og tilbehør. Herudover dækker begrebet eftersalgsservice og klagebehandling. Det dækker også måden og tidspunktet for fremstilling eller ydelse samt levering. Begrebet dækker også oplysninger om produktets egnethed til et givent formål, anvendelse, mængde, specifikationer, geografiske eller handelsmæssige oprindelse. Det omfatter ligeledes de resultater, som kan forventes opnået ved brugen eller resultaterne af og de vigtigste karakteristika ved afprøvning eller kontrol af produktet...

Der er et overlap til de elementer, der er omfattet af stk. 2, nr. 1. For eksempel vil miljøanprisninger, herunder tekst, logoer, billeder og symboler, kunne omfattes både af nr. 1 og 2. Det betyder, at oplysninger om miljøanprisninger ikke må være usandfærdige, ligesom fremstillingen af miljøanprisninger ikke må være vildledende. Sammenholdt med den foreslåede § 13 betyder det, at enhver miljøanprisning skal fremføres på grundlag af dokumentation, som de kompetente myndigheder kan verificere..."

Af markedsføringslovens § 6 fremgår det, at en erhvervsdrivendes handelspraksis ikke må vildlede ved at udelade eller skjule væsentlige oplysninger eller præsentere væsentlige oplysninger på en uklar, uforståelig, dobbelttydig eller uhensigtsmæssig måde.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017 og trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 6 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 51 ff.) fremgår bl.a.:

"Bestemmelsen gennemfører artikel 5, stk. 1 og 3-4, samt artikel 7 i direktivet om urimelig handelspraksis vedrørende vildledende udeladelser.

...

Det foreslås i stk. 1, at en handelspraksis er vildledende, hvis en erhvervsdrivende udelader eller skjuler væsentlige oplysninger, eller i øvrigt præsenterer væsentlige oplysninger på en uklar, uforståelig, dobbeltydig eller uhensigtsmæssig måde. Den erhvervsdrivende skal således give alle væsentlige oplysninger på en klar, forståelig, utvetydig og i sammenhængen hensigtsmæssig måde.

Bestemmelsen skal sikre gennemsigtighed. Forbrugeren skal således have mulighed for på et reelt og veloplyst grundlag og forud for en eventuel transaktionsbeslutning at bedømme det markedsførte produkt og de fordele, betingelser eller begrænsninger m.v., der måtte være knyttet til den pågældende handelspraksis. Hvis gennemsigtighedskravet i den konkrete situation og ud fra en helhedsvurdering ikke er opfyldt, vil dette kunne påvirke forbrugeren økonomiske transaktionsbeslutning, jf. § 8.

En overtrædelse af bestemmelsen vil samtidig kunne udgøre en overtrædelse af den foreslåede bestemmelse om vildledende handlinger, jf. § 5.

Bestemmelsen medfører en forpligtelse for de erhvervsdrivende til at give alle væsentlige oplysninger, dvs. de oplysninger, som er nødvendige for gennemsnitsforbrugeren for at kunne træffe en informeret transaktionsbeslutning.

Det vil bero på en konkret vurdering, hvilke oplysninger, der må anses for væsentlige, og som den erhvervsdrivende derfor er forpligtet til at give.

...

Bestemmelsen regulerer også den erhvervsdrivendes anvendelse af salgsfremmende foranstaltninger. En salgsfremmende foranstaltning er en handelspraksis, hvor afsætningen af et produkt søges fremmet ved tiltag, der gør den erhvervsdrivendes produkter mere tillokkende eller attraktive for forbrugerne, end de ville have været uden sådanne tiltag.

...

Det er en forudsætning for, at bestemmelsen er overtrådt, at den pågældende handelspraksis skal forventes væsentligt at kunne forvride den økonomiske adfærd, jf. lovforslagets § 2, nr. 6, samt, at der ved bedømmelsen tages hensyn til begrænsninger i mediets beskaffenhed, jf. bestemmelsens stk. 5.

...

Det foreslås i stk. 6, 2. pkt., at § 8, finder tilsvarende anvendelse på, 1. pkt. For at udeladelsen er egnet til at vildlede efter 1. pkt., skal den pågældende handelspraksis derfor væsentligt forvride eller forventes væsentligt at kunne forvride den økonomiske adfærd i forhold til produktet hos gennemsnitsforbrugeren, jf. lovforslagets § 2, nr. 6."

Markedsføringslovens § 8 indeholder de betingelser, der skal være opfyldt, for at der er handlet i strid med markedsføringslovens §§ 4-7. Af markedsføringslovens § 8, stk. 1, fremgår det, at det er en betingelse for, at der er handlet i strid med §§ 4-7, at den pågældende handelspraksis væsentligt forvrider eller vil kunne forventes væsentligt at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren eller, hvis den pågældende handelspraksis rettes mod en særlig gruppe af forbrugere, hos et gennemsnitligt medlem af denne gruppe.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017 og trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 8 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 57 ff.) fremgår bl.a.:

”Den foreslåede bestemmelse er ny, og indeholder de betingelser, der skal være opfyldt, for at der er handlet i strid med §§ 4 – 7.

Det foreslås i *stk. 1*, som en betingelse for, at der er handlet i strid med §§ 4-7, at den pågældende handelspraksis skal være egnet til væsentligt at forvride eller kunne forventes at forvride den økonomiske adfærd i forhold til produktet hos gennemsnitsforbrugeren, som bliver genstand for den, eller som den rettes mod. Den pågældende handelspraksis skal således forventes at kunne foranledige gennemsnitsforbrugeren til at træffe en transaktionsbeslutning, som denne ellers ikke ville have truffet.

Det betyder, at det efter bestemmelsen ikke er et krav, at der rent faktisk sker en forvridding af den økonomiske adfærd. Det er tilstrækkeligt, at den pågældende handelspraksis ville kunne medføre, at en gennemsnitsforbruger træffer en transaktionsbeslutning, som denne ellers ikke ville have truffet.

En væsentlig forvridding af forbrugers økonomiske adfærd er defineret i lovforslagets § 2, nr. 6, som anvendelse af en handelspraksis, som mærkbart indskrænker forbrugers evne til at træffe en informeret beslutning, hvorved forbrugeren træffer en transaktionsbeslutning, som denne ellers ikke ville have truffet.

I bestemmelsen stilles der for det første et krav om, at den konkrete handelspraksis mærkbart indskrænker forbrugers evne til at træffe en informeret beslutning, før der er handlet i strid med §§ 4-7. Det kræver en konkret vurdering af, om den pågældende handelspraksis er egnet til at have en sådan virkning på gennemsnitsforbrugeren. Det, der skal vurderes, er sandsynligheden af den virkning, den pågældende praksis vil kunne have for gennemsnitsforbrugers transaktionsbeslutning. F.eks. vil udsagnet køb en telefon til 4.000 kr. og få 10 timers gratis taletid med i købet forventes at kunne påvirke forbrugers transaktionsbeslutning.

Det er ikke afgørende, at forbrugeren rent faktisk har truffet en transaktionsbeslutning, som vedkommende ellers ikke ville have truffet. Det er heller ikke et krav, at den pågældende handelspraksis har karakter af

en gentagelse eller vedrører mere end én forbruger jf. EU-Domstolens afgørelse i sag C-388/13, *Hatóság mod UPC Magyarország*.

Den omstændighed, at der ikke kan føres bevis for, at et reklamebudskab rent faktisk har fået forbrugere til at undersøge nærmere om et produkt og eventuelt afgive en ordre på produktet, er derfor ikke til hinder for, at betingelsen i bestemmelsen kan anses for at være opfyldt. Det er således tilstrækkeligt, at en sådan virkning er sandsynlig.

Begrebet transaktionsbeslutning er defineret i lovforslagets § 2, nr. 5, som en beslutning, der træffes af en forbruger, om hvorvidt, hvordan og på hvilke betingelser forbrugeren vil købe, foretage fuld eller delvis betaling for, beholde eller afhænde et produkt eller udøve en aftalemæssig rettighed i forbindelse med produktet, uanset om forbrugeren beslutter at foretage en transaktion eller at undlade dette.

Gennemsnitsforbrugeren er en, under hensyntagen til sociale, kulturelle og sproglige forhold, almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Formålet med begrebet er at skabe den rette balance mellem nødvendigheden af at beskytte forbrugerne og hensynet til den frie handel på et åbent, konkurrencepræget marked.

Ved vurderingen af gennemsnitsforbrugers viden skal der tages hensyn til alle relevante faktorer, bl.a. den økonomiske kontekst og forholdene på det pågældende marked og under hvilke omstændigheder produkterne sælges. Der skal endvidere tages hensyn til betydningen af produkternes egenskaber, hvilke oplysninger, der gives forbrugerne, hvor klare disse oplysninger er, og hvordan den pågældende handelspraksis præsenteres.

Hensynet til sociale, kulturelle og sproglige forhold betyder, at vurderingen af en handelspraksis kan variere fra medlemsland til medlemsland. En erhvervsdrivende vil derfor eventuelt skulle give yderligere oplysninger i nogle medlemslande, men ikke i andre, da forbrugere i de pågældende medlemslande ellers f.eks. kan blive vildledt. Det bør imidlertid indgå i vurderingen af den pågældende handelspraksis, om den almindeligvis anvendes i andre lande.

EU-Domstolen har i dommen C-210/96, *Gut Springenheide og Tusky mod Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt*, udtalt, at ved vurderingen af, om en betegnelse, et varemærke eller en oplysning i en reklame er egnet til at vildlede forbrugeren, skal den formodede forventning hos en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger tages i betragtning.

I dommen C-470/93, *Verein gegen unwesen in handel und Gewerbe Koeln E. V. mod Mars GmbH*, fandt EU-Domstolen, at en almindeligt oplyst forbruger må forventes at være klar over, at der ikke nødvendigvis er en sammenhæng mellem størrelsen af tilbudsmærkning på en emballage og forøgelsen af produktets volumen. Sagen vedrørte isbarer, hvor der på emballagen stod + 10 procent. Oplysningen + 10 procent dækkede dog mere end 10 procent af emballagens samlede overflade. EU-Domstolen har endvidere i dommen C-99/01, *Linhart and*

Biffl, udtalt, at gennemsnitsforbrugeren heller ikke vil forvente, at produkter mærket dermatologisk testet er i besiddelse af helbredende virkninger.

Gennemsnitsforbrugeren er hverken et statisk eller statistisk begreb. De nationale domstole og myndigheder skal, under hensyntagen til EU-Domstolens praksis, selv foretage en konkret vurdering med henblik på at bestemme gennemsnitsforbrugeren typiske reaktion i et givent tilfælde. Da gennemsnitsforbrugerbegrebet ikke er et statistisk begreb, er det ikke nødvendigt at inddrage ekspertudtalelser eller forbrugerundersøgelser i vurderingen. EU-Domstolen har således i dommen C-210/96, Gut Springenheide og Tusky mod Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, udtalt, at det ikke er nødvendigt at indhente en sagkyndig undersøgelse eller en meningsmåling.”

Af markedsføringslovens § 2, nr. 6, fremgår det, at væsentlig forvridning af forbrugernes økonomiske adfærd skal forstås som: ”Anvendelse af en handelspraksis, som mærkbart indskrænker forbrugeren evne til at træffe en informeret beslutning, hvorved forbrugeren træffer en transaktionsbeslutning, som vedkommende ellers ikke ville have truffet.”

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017 og trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 2 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 42 ff.) fremgår bl.a.:

”Den foreslåede bestemmelse er ny. Bestemmelsen indeholder den centrale begrebsterminologi, der anvendes i lovforslaget. Bestemmelsen medfører ikke materielle ændringer af retstilstanden.

...

Det foreslås i § 2, nr. 6 at definere begrebet væsentlig forvridning af forbrugernes økonomiske adfærd som anvendelse af en handelspraksis, som mærkbart indskrænker forbrugeren evne til at træffe en informeret beslutning, hvorved forbrugeren træffer en transaktionsbeslutning, som vedkommende ellers ikke ville have truffet.

Det er et krav, at der er tale om en påvirkning, der er mærkbar nok til at ændre gennemsnitsforbrugeren transaktionsbeslutning, således at forbrugeren træffer en transaktionsbeslutning, som forbrugeren ellers ikke ville have truffet. Det vil derfor være afgørende for, at en handelspraksis er omfattet af begrebet, at den pågældende handelspraksis er egnet til mærkbart at påvirke forbrugeren transaktionsbeslutning.”

Af markedsføringslovens § 9 fremgår det, at uanset at der ikke er handlet i strid med markedsføringslovens §§ 5-7, må en erhvervsdrivende ikke anvende de former for handelspraksis, der er opregnet i lovens bilag 1. Markedsføringslovens bilag 1 indeholder en opstilling af de specifikke former for handelspraksis, som altid anses for vildledende eller aggressive.

Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017 og trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 13 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 59 ff.) fremgår bl.a.:

”Den foreslåede bestemmelse erstatter bemyndigelsesbestemmelsen i den gældende markedsføringslovs § 3, stk. 4, idet bilaget til bekendtgørelse nr. 1084 af 14. september 2007 om urimelig markedsføring i forbrugerforhold, som er udstedt med hjemmel i den gældende markedsføringslovs § 3, stk. 4, gøres til bilag 1 til selve loven.

Bestemmelsen medfører ikke materielle ændringer i retstilstanden.

Formålet med at knytte bilaget til selve loven er at øge synligheden af og kendskabet til, at der findes en række former for handelspraksis, som altid anses for vildledende eller aggressive og hvor en vurdering af, om de er egnede til at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren, derfor ikke er nødvendig

...

Der kan ikke sluttes modsætningsvis, således at en handelspraksis, der ikke er optaget på bilag 1, umiddelbart kan anses for at være lovlig. De former for handelspraksis, som ikke er opregnet i bilaget, skal derimod altid vurderes konkret på baggrund af lovforslagets §§ 5-7.”

Af markedsføringslovens § 13 fremgår det, at den erhvervsdrivende skal kunne dokumentere rigtigheden af oplysninger om faktiske forhold. Bestemmelsen blev indført ved lov nr. 426 af 3. maj 2017 og trådte i kraft den 1. juli 2017. Af lovforslagets specielle bemærkninger til § 13 (Folketingstidende 2016-17, tillæg A, lovforslag nr. L 40, s. 64 ff.) fremgår bl.a.:

”Det følger af den foreslåede bestemmelse, at erhvervsdrivende skal kunne dokumentere rigtigheden af faktuelle oplysninger.

Kravet gælder ikke udsagn, som har karakter af almindelige anprisninger. Anprisninger er f.eks., når en erhvervsdrivende fremsætter overdrevne udtalelser eller udtalelser, som ikke er beregnet til at blive opfattet bogstaveligt. F.eks. når erhvervsdrivende reklamerer med, at de har byens venligste betjening.

Den erhvervsdrivende skal fremlægge bevis for rigtigheden af faktiske forhold, som den erhvervsdrivende gør gældende, såfremt Forbrugerombudsmanden eller en anden håndhævelsesmyndighed, herunder domstolene, anmoder om det. Det skal under hensyn til de legitime interesser hos den erhvervsdrivende og enhver anden part i sagen være relevant i det pågældende tilfælde.

Der stilles ikke krav om, at den erhvervsdrivende ligger inde med behørig dokumentation for rigtigheden af oplysninger om faktiske forhold for at kunne anvende en given oplysning i markedsføringen. Op-

lysningen skal dog efterfølgende kunne dokumenteres inden for rimelig tid, såfremt en håndhævelsesmyndighed anmoder om det.”

Af artikel 5 i direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om urimelig handelspraksis (handelspraksisdirektivet) fremgår bl.a.:

- ”1. Urimeleg handelspraksis forbydes.
2. En handelspraksis er urimeleg, hvis:
 - a) den er i modstrid med kravet om erhvervsmæssig diligenspligt
 - og
 - b) væsentligt forvrider eller kan forventes væsentligt at forvrider den økonomiske adfærd i forhold til produktet hos gennemsnitsforbrugeren, som bliver genstand for den, eller som den er rettet mod, eller, hvis den pågældende handelspraksis rettes mod en særlig gruppe af forbrugere, hos et gennemsnitligt medlem af denne gruppe.
- ...
4. En handelspraksis er i særdeleshed urimeleg, hvis den er
 - a) vildledende, jf. artikel 6 og 7,
 - eller
 - b) aggressiv, jf. artikel 8 og 9.”

Om betydningen af kravet om at ”væsentligt forvrider” i handelspraksisdirektivets artikel 5, stk. 2, litra b, fremgår det af bemærkningerne til Forslag til Lov om Markedsføring (lovforslag nr. 40 fremsat den 12. oktober 2016):

”I forbindelse med gennemførelsen af direktivet om urimeleg handelspraksis i markedsføringsloven i 2006 blev det antaget, at direktivets krav om ”væsentligt forvrider” skulle forstås således, at der skal være tale om en påvirkning, der i givet fald vil kunne manifestere sig i praksis, og er mærkbar, snarere end der er tale om en egentlig kvalificering af, hvor stor denne påvirkning kan være. Ifølge forarbejderne til lovforslaget underbygges dette af, at der i den engelske oversættelse er anvendt udtrykket ”materially distorts” og i den franske tekst udtrykket ”almère de manière de substantielle”. Det fremgår videre af forarbejderne, at da ordet ”væsentlig” på dansk indikerer en høj grad af påvirkning, og i dansk lovgivning sædvanligvis anvendes som en betydelig kvalificering, er ordet, væsentlig i lovtæksten erstattet med ordet mærkbart.”

Af handelspraksisdirektivets artikel 6 om ”vildledende handlinger” fremgår bl.a.:

”En handelspraksis betragtes som vildledende, hvis den indeholder urigtige oplysninger og derfor er usandfærdig eller f.eks. i kraft af sin generelle fremstillingsform vildleder eller kan forventes at vildlede en gennemsnitsforbruger, selv om oplysningerne er faktisk korrekte, med hensyn til et eller flere af følgende elementer og under alle omstændigheder foranlediger eller kan forventes at foranledige ham til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet:

...

b) de væsentligste egenskaber ved produktet, såsom det omfang, i hvilket det står til rådighed, dets fordele, risici, udførelse, sammensætning, tilbehør, eftersalgsservice og klagebehandling, måden og tidspunktet for fremstilling eller ydelse, levering, dets hensigtsmæssighed, anvendelse, mængde, specifikationer, geografiske eller handelsmæssige oprindelse eller de resultater, som kan forventes opnået ved brugen, eller resultaterne af og de vigtigste karakteristika ved afprøvning eller kontrol af produktet.”

Om ”vildledende udeladelser” fremgår det af handelspraksisdirektivet artikel 7, stk. 1, 2 og 4, litra a:

”En handelspraksis betragtes som vildledende, hvis den i sin faktuelle sammenhæng, idet der tages hensyn til alle elementer og forhold og begrænsningerne ved kommunikationsmediet, udelader væsentlige oplysninger, som gennemsnitsforbrugeren har behov for i den pågældende situation for at træffe en informeret transaktionsbeslutning, og derved foranlediger gennemsnitsforbrugeren eller kan forventes at foranledige denne til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet.

2. Det betragtes også som en vildledende udeladelse, hvis en erhvervsdrivende, skjuler eller på en uklar, uforståelig, dobbelttydig eller uhensigtsmæssig måde præsenterer væsentlige oplysninger, jf. stk. 1 og under hensyntagen til elementerne i dette stykke, eller undlader at angive den kommercielle hensigt med den pågældende handelspraksis, hvis den ikke allerede fremgår tydeligt af sammenhængen, og hvis dette i nogen af disse tilfælde foranlediger gennemsnitsforbrugeren eller kan forventes at foranledige denne til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet.

...

4. Ved opfordring til køb betragtes følgende oplysninger som væsentlige, hvis de ikke allerede fremgår tydeligt af sammenhængen:

a) produktets vigtigste karakteristika i et omfang, der svarer til mediet og produktet”

Af Meddelelse fra Kommissionen, Vejledning til fortolkning og anvendelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29 EF om virksomheders urimeli-

ge handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked (2021/C 526/01) fremgår det om "gennemsnitsforbrugeren" under pkt. 2.5 på s. 33 bl.a.:

"Som anført i betragtning 18 og **uddybet i artikel 5-9 er benchmarket for at vurdere virkningen af en handelspraksis** ifølge direktivet om urimelig handelspraksis begrebet "gennemsnitsforbruger", som det er fastlagt gennem Domstolens praksis:

*"... ved afgørelse af, om en betegnelse, et varemærke eller en oplysning i en reklame kan vildlede køberen, skal der tages udgangspunkt i den **formodede forventning hos en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger.**"⁽¹³⁵⁾*

Dette begreb blev fastlagt af Domstolen inden vedtagelsen af direktivet om urimelig handelspraksis. Det blev derefter kodificeret i direktivet om urimelig handelspraksis for at give nationale myndigheder og domstole fælles kriterier med henblik på at øge retssikkerheden og mindske risikoen for divergerende vurderinger.

Ifølge Domstolens retspraksis er gennemsnitsforbrugeren en **rimeligt kritisk person, der agerer bevidst og opmærksomt på markedet.**"

I samme vejledning er om "Anvendelse af artikel 6 i direktivet om urimelig handelspraksis på miljøanprisninger" under pkt. 4.1.1.3 på s. 79 anført bl.a.:

"Hvis en erhvervsdrivende eller branche vælger at anvende **private mærkningsordninger, symboler eller certifikater** til markedsføringsformål, må de kun anvendes for så vidt angår de produkter/tjenesteydelser eller erhvervsdrivende, som opfylder kriterierne for at kunne anvende dem. Kriterier bør påvise klare miljøfordele i forhold til konkurrerende produkter eller erhvervsdrivende og bør være offentligt lettilgængelige. Ellers vil en sådan mærkning sandsynligvis være vildledende..."

I Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande m.v. fra 2014, s. 17, er om "Fritstående, generelle miljømæssige påstande" anført:

"Fritstående, generelle miljømæssige påstande

Generelle miljømæssige påstande kan eksempelvis være "miljøvenlig", "miljørigtig", "skånsom for miljøet", "grøn", "blå", "klimavenlig", "mere miljørigtig", "mindre miljøbelastende", "mere skånsomt for miljøet", "bedre for miljøet", "ugiftig", "uden kemi", "naturlig" eller "økologisk".

Påstande af denne art kan være egnet til at give forbrugerne det indtryk, at et produkt eller en aktivitet hos en erhvervsdrivende hovedsagelig har en positiv påvirkning af miljøet, er skånsom for miljøet eller ikke eller i mindre grad påvirker dette. En generel påstand vil ofte kunne efterlade tvivl om det nærmere indhold.

Fritstående, generelle påstande vil endvidere efter Forbrugerombudsmandens opfattelse i almindelighed blive opfattet som et absolut udsagn, der vedrører og generelt anpriser produktet i sin helhed. Påstande af denne art vil derfor kunne vildlede forbrugerne, hvis ikke produktet m.v. miljømæssigt hører til blandt de absolut bedste tilsvarende produkter. Den erhvervsdrivende må derfor

- som hovedregel kunne godtgøre, at produktet generelt belaster miljøet væsentligt mindre end tilsvarende produkter, og
- normalt have gennemført en vurdering af hele produktets livscyklus.

..."

I Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheders artikel 11 og 52 hedder det bl.a.:

"

Artikel 11

Ytrings- og informationsfrihed

1. Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser

..."

Artikel 52

Rækkevidde og fortolkning af rettigheder og principper

1. Enhver begrænsning i udøvelsen af de rettigheder og friheder, der anerkendes ved dette charter, skal være fastlagt i lovgivningen og skal respektere disse rettigheders og friheders væsentligste indhold. Under iagttagelse af proportionalitetsprincippet kan der kun indføres begrænsninger, såfremt disse er nødvendige og faktisk svarer til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller et behov for beskyttelse af andres rettigheder og friheder.

Anbringender

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har over for Danish Crowns afvisningspåstande i forhold til påstand 1 og 2 og det subsidiære led i påstand 4 anført, at der ikke er grundlag for at afvise påstandene. Det

bestrides således, at påstand 1 og 2 ikke kan tages under påkendelse i henhold til markedsføringsloven, og at påstand 1 og 2 skulle være anbringender til støtte for påstand 3. Påstand 1 og 2 omhandler en bedømmelse af den markedsføring, som Danish Crown allerede har lavet, mens påstand 3 omhandler Danish Crowns mulighed for at lave tilsvarende markedsføring i fremtiden. Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har derfor en anerkendelsesværdig interesse i selvstændigt at få påkendt påstand 1 og 2 uafhængigt af, om betingelserne for nedlæggelse af forbud er opfyldt. Det er i sager om overtrædelse af markedsføringsloven helt sædvanligt at nedlægge påstand om både forbud og anerkendelse af, at der er sket en overtrædelse af markedsføringsloven, jf. eksempelvis UfR 2012.977S. Det bestrides endvidere, at der kan ske afvisning på grund af manglende aktualitet. Den omstændighed, at en handling er bragt til ophør, hindrer ikke en prøvelse efter markedsføringsloven, jf. eksempelvis UfR 1972.1032S. Det bestrides desuden, at det subsidiaire led i påstand 4 er uklart og derfor ikke kan tages under påkendelse. Danish Crown har uanset opfordring herom ikke oplyst omfanget af den omtvistede kampagne, hvilke medier der har været indrykket annoncer i, eller hvor meget Danish Crown har betalt for indrykning af annoncerne. Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har derfor ikke haft mulighed for at konkretisere påstand 4 yderligere. Der er ikke grundlag for at indfortolke begrænsninger i de påbud om berigtigelse, som kan anvendes efter markedsføringsloven.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har til støtte for påstand 1 anført, at Danish Crowns brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" er i strid med forbuddet mod vildledende markedsføring i markedsføringslovens § 5, idet udsagnet giver gennemsnitsforbrugeren det indtryk, at grisekød er klimavenligt, og det indtryk, at forbrugerne generelt har en fejlagtig opfattelse af grisekøds klimaaftryk.

Forbrugerne bekymrer sig i stigende grad om, hvilken klimapåvirkning deres forbrug har. Det har medført en stor interesse hos de erhvervsdrivende for at fremhæve netop deres produkters klimamæssige fortrin. Erhvervsdrivende må gerne kommunikere om deres klimatiltag, men kommunikationen skal være retvisende og ikke vildledende.

Grisekød er ikke klimavenligt. Det gælder for både dansk grisekød generelt og grisekød produceret af Danish Crown. Udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" giver fejlagtigt forbrugeren den opfattelse, at valget af grisekød er et forbrugervalg, der medvirker til at mindske den samlede klimabelastning fra fødevarer, hvilket er en fejlagtig opfattelse, idet produktionen af grisekød belaster klimaet langt mere end f.eks. plantebaserede fødevarer. Den omstændighed, at klimaaftrykket pr. produceret enhed engang har været større, end det er på nuværende tidspunkt, og at dette er nævnt på samme plakat som det

omtvistede udsagn, kan ikke begrunde anvendelse af udsagnet "mere klimavenlig, end du tror".

"Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" er et faktisk udsagn, som Danish Crown skal kunne dokumentere rigtigheden af, jf. markedsføringslovens § 13. Udsagnet må endvidere anses for en generel miljømæssig påstand som beskrevet i Forbrugerombudsmandens vejledning om brug af miljømæssige og etiske påstande mv., og det er derfor i strid med markedsføringsloven at anvende udsagnet, medmindre produktet miljømæssigt hører til blandt de absolut bedste tilsvarende produkter, og det kan godtgøres, at produktet generelt belaster miljøet væsentligt mindre end tilsvarende produkter. Tilsvarende produkter må i denne sammenhæng være andet grisekød og ikke – som anført af Danish Crown – rødt kød eller den bredere kategori kød og kødprodukter.

På trods af Danish Crowns fremlæggelse af det meget omfangsrige materiale er det fortsat udokumenteret, at dansk grisekød eller grisekød produceret af Danish Crown skulle være væsentligt mindre klimabelastende end andet grisekød. Dette er heller ikke dokumenteret ved de afgivne vidneforklaringer, herunder forklaringen fra Jannick Schmidt.

Danish Crown skal ikke kun dokumentere, at grisekød er klimavenligt, men også at det er mere klimavenligt, end forbrugerne tror. Det betyder, at Danish Crown skal dokumentere, at forbrugerne har en fejlagtig opfattelse af grisekøds klimapåvirkning, og at den fejlagtige opfattelse er, at grisekød er mere klimabelastende, end det rent faktisk er. Danish Crown har ikke dokumenteret, at forbrugerne har en sådan opfattelse, jf. markedsføringslovens § 13. Som dokumentation har Danish Crown fremlagt, hvad der tilsyneladende er slides fra en præsentation af en undersøgelse, som Maple har foretaget for Danish Crown (bilag BK). Det fremgår af et af de fremlagte slides, at: "Der er tvivl om, hvor gris placerer sig. På grund af dyrets størrelse tror de fleste forbrugere, at grisen er næsten lige så klimabelastende som oxen. I deres overvejelser nævner de gylle, grisenes trange forhold i stalden, transport af grise til slagteriet, slagterier i udlandet m.m." Selve undersøgelsen har Danish Crown ikke fremlagt. Det er derfor uvist, hvilke spørgsmål de medvirkende i undersøgelsen er blevet stillet, hvad de konkret har svaret, hvordan svarene fordeler sig osv. Danish Crown er blevet opfordret til at fremlægge selve undersøgelsen fra Maple, hvilket Danish Crown har afvist. Det er i henhold til markedsføringslovens § 13 op til den erhvervsdrivende at dokumentere rigtigheden af de faktiske oplysninger, som den erhvervsdrivende anvender i markedsføringen, og den manglende fremlæggelse af undersøgelsen må derfor komme Danish Crown til skade ved vurderingen af, hvorvidt virksomheden har opfyldt dokumentationskravet i markedsføringslovens § 13. Danish Crown har endvidere fremhævet en undersøgelse udarbejdet af Yougov til støtte for, at forbrugerne skulle have en fejlagtig opfattelse af grisekøds klimaaftryk. Et uddrag af undersøgelsen er fremlagt som

bilag BM, der imidlertid ikke indeholder noget, som dokumenterer eller i øvrigt blot sandsynliggør, at forbrugerne tror, at grisekød er mere skadeligt for klimaet, end det reelt er.

Til støtte for påstand 2 har Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark anført, at Danish Crowns brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i virksomhedens markedsføring er i strid med forbuddet mod vildledende markedsføring, jf. markedsføringslovens § 5.

Anvendelsen af betegnelsen "klimakontrolleret" i forbindelse med markedsføring af fødevarer giver gennemsnitsforbrugeren associationer til "fødevarekontrolleret" og en opfattelse af, at det klimakontrollerede grisekød er underlagt en faktisk og reel kontrol, og at det kød, der markedsføres som klimakontrolleret, lever op til visse klimamæssige minimumskrav, hvilket ikke er tilfældet i denne sag. Grisekød markedsført af Danish Crown som "Klimakontrolleret gris" har ikke været underlagt en reel kontrol, og betegnelsen er ikke ensbetydende med, at grisekødet lever op til visse minimumskrav i forhold til klimapåvirkning. Det eneste krav er, at den grisekødsproducent, som kødet stammer fra, skal have tilsluttet sig en ikke-bindende målsætning om at reducere det relative klimaaftryk med 50 % i 2030 set i forhold til 2005.

Danish Crown har oplyst, at det var hensigten, at der tre år efter grisekødsproducenternes tilslutning til Klimavejen skulle ske en kontrol af, hvorvidt grisekødsproducenten havde nået de opstillede mål. Denne opfølgende kontrol havde dog ikke fundet sted på tidspunktet for Danish Crowns anvendelse af mærkatet "Klimakontrolleret gris". Hertil kommer, at grisekødsproducenterne tilsyneladende ikke kunne dumpe kontrollen, hvilket støttes af, at der tilsyneladende ikke er én eneste af de flere tusinde grisekødsproducenter i Danish Crown, som har mistet den certificering, der ligger til grund for brugen af "klimakontrolleret".

Ved lanceringen af mærkatet "Klimakontrolleret gris" var det tilsyneladende 90 % af Danish Crowns grisekødsproducenter, der havde tilsluttet sig Klimavejen, mens det kort efter lanceringen ifølge Danish Crowns egne oplysninger var 100 % af grisekødsproducenterne, der havde tilsluttet sig Klimavejen og dermed var "klimakontrolleret". Efter bevisførelsen, herunder forklaringen fra Preben Sunke, må det anses for usikkert, om det i en periode er forekommet, at mærkatet "Klimakontrolleret gris" også er blevet påsat kød fra de 10 % af grisekødsproducenterne, som ikke havde tilsluttet sig Klimavejen.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har til støtte for påstand 3 anført, at hvis landsretten finder, at udsagnene gengivet i påstand 1 og påstand 2 er i strid med markedsføringsloven, er den naturlige konsekvens heraf, at der nedlægges forbud mod, at Danish Crown fremtidigt kan anvende

udsagnene i forbindelse med markedsføring. Efter markedsføringslovens § 24 kan handlinger i strid med loven forbydes ved dom. Der kan nedlægges forbud, selvom den erhvervsdrivende har handlet i god tro, og selvom den erhvervsdrivende er ophørt med at anvende de udsagn, der nedlægges forbud imod.

Det vil ikke være i strid med EU-Chartrets artikel 11 om ytringsfrihed at forbyde Danish Crown at gøre brug af de omtvistede udsagn. Der er ikke belæg for, at reglerne om vildledende markedsføring i markedsføringsloven og det bagvedliggende handelspraksisdirektiv skulle være i strid med Chartrets artikel 11.

Påstand 3 er ikke for bredt formuleret, og påstanden skal ses i kontekst med sagen i øvrigt, hvorfor nedlæggelse af et forbud ikke vil være ensbetydende med, at Danish Crown i al fremtid vil være afskåret fra at anvende de omhandlede udsagn.

Til støtte for påstand 4 har Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark anført, at det er nødvendigt for genoprettelse af status quo, at Danish Crown berigtiger påstanden "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" på samme måde og i samme omfang, som påstanden blev fremsat, jf. markedsføringslovens § 24, stk. 1, nr. 2.

Hensigten med og den faktiske virkning af Danish Crowns annoncer om, at "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror", var at give forbrugerne en mere positiv opfattelse af svinekøds klimaegenskaber, end der reelt er grundlag for. Denne fejlopfattelse hos forbrugerne vil ikke forsvinde af sig selv alene ved et forbud mod fremtidig anvendelse af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror". Det er derfor nødvendigt at pålægge Danish Crown at berigtige påstanden for at sikre genoprettelse af den forud for den vildledende kampagne eksisterende tilstand. En sådan berigtigelse skal for at være effektiv ske i samme omfang og i de samme medier, som det vildledende udsagn blev fremsat i. Den omstændighed, at Danish Crown har nægtet at oplyse, hvor mange penge virksomheden har brugt på kampagnen, i hvilke medier kampagnen har kørt, og i hvilket omfang, bør ikke friholde Danish Crown fra pligten til at berigtige virksomhedens udsagn. Hvis landsretten finder, at det ikke er nødvendigt, at berigtigelsen sker i samme omfang, som det oprindelige udsagn blev fremsat i, gøres det gældende, at berigtigelsen skal ske på en anden af landsretten fastsat måde, f.eks. offentliggørelse af dommen på Danish Crowns hjemmeside, Facebook eller lignende.

Danish Crown har til støtte for sin afvisningspåstand i forhold til sagsøgernes påstand 1 og 2 anført, at påstandene ikke kan tages under påkendelse efter markedsføringsloven, da markedsføringslovens § 32 ikke nævner anerkendelsespåstande, jf. herved også UfR 2017.1165Ø. Påstand 1 mangler i øvrigt

aktualitet, og Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har ikke selvstændig interesse i påkendelse af påstand 1 og 2, som reelt udgør anbringender til støtte for påstand 3 og 4. Til støtte for afvisningspåstanden i forhold til det subsidiære led i påstand 4 har Danish Crown anført, at påstanden er uklar og derfor ikke kan tages under påkendelse.

Til støtte for påstanden om frifindelse i forhold til påstand 1 har Danish Crown anført, at udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" ikke er i strid med markedsføringslovens § 5, da udsagnet ikke er vildledende.

Udsagnet kan ikke anses for et generelt, fritstående klimaudsagn på linje med udsagn som "klimavenlig" eller "miljørigtig" uden yderligere forklaring. Udsagnet skal vurderes i sin helhed – og således ikke som en isoleret brug af ordet "klimavenlig" – i den kontekst, det er anvendt, og med udgangspunkt i den forventning og opfattelse, som udsagnet vil give en under hensyntagen til sociale, kulturelle og sproglige forhold almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Der er ikke noget grundlag for at antage, at gennemsnitsforbrugeren vil opfatte udsagnet som udtryk for, at produktion af grisekød generelt har en lavere klimapåvirkning end produktion af plantebaserede fødevarer, eller at produktion af grisekød har en direkte positiv indvirkning på klimaet. Såvel en almindelig, sproglig forståelse af udsagnet som det faktum, at plantebaserede fødevarer ikke for gennemsnitsforbrugeren konkret udgør eller anses som et reelt alternativ til grisekød og andre animalske fødevarer, understøtter dette faktum. De i sagen fremlagte undersøgelser viser også tydeligt, at de danske forbrugere er fuldt ud opmærksomme på, at al produktion af fødevarer påvirker klimaet, samt at produktion af kødprodukter påvirker klimaet relativt mere end produktion af de fleste former for plantebaserede fødevarer.

Om end danske forbrugere har svært ved at rangliste fødevarer indbyrdes i forhold til klimapåvirkning, er det langt den overvejende opfattelse, at rødt kød – herunder grisekød – har den største klimapåvirkning. De danske forbrugere vil, når de forholder sig til spørgsmål eller udsagn om kødprodukters "klimavenlighed", derfor tage udgangspunkt i fødevarergruppen, og således om et kødprodukt er mere klimavenligt end andre kødprodukter.

Danish Crown gør gældende, at forbrugerne vil opfatte udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" således, at det angiver, at kød produceret af dansk gris er "mere klimavenligt" i den forstand, at produktionen påvirker klimaet mindre, end forbrugerne tror, sammenholdt med tilsvarende kødprodukter. Danish Crown har til støtte for, at danske forbrugere har en forkert opfattelse af grisekøds klimapåvirkning, fremlagt bilag BK og bilag BM, som er de undersøgelser, Danish Crown har lagt vægt på, da man valgte at anvende udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror". Bilag BK indeholder

uddrag af en rapport fra september 2019 udarbejdet af Maple, som er et uafhængigt markedsundersøgelserbureau. Bilag BM indeholder et uddrag af resultatet af en undersøgelse gennemført af YouGov for Danish Crown i juni 2020. Rapporten i bilag BK vedrørte forbrugernes opfattelse af forskellige klimaspørgsmål, herunder spørgsmålet om, hvordan forbrugerne opfatter de forskellige kødtypers klimaaftryk. Af rapporten, som blev udarbejdet på baggrund af gennemførte fokusgruppeinterviews, fremgår bl.a., at forbrugerne er i tvivl om, hvor gris placerer sig, og at de fleste forbrugere tror, at grisen er næsten lige så klimabelastende som oksen. Der er alene fremlagt uddrag af rapporten, da de resterende dele af rapporten er fortrolig og uden relevans for brugen af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Der er ikke noget reelt grundlag for at sætte spørgsmålstegn ved, om Maples konklusioner i rapporten er korrekte, og alle relevante forbehold og forudsætninger fremgår af uddraget. Spørgeundersøgelsen fremlagt som bilag BM vedrørte også bl.a. spørgsmålet om, hvordan forbrugerne opfatter de forskellige kødtypers klimaaftryk. Denne undersøgelse viste ligeledes, at forbrugerne i vidt omfang opfatter grisekøds klimaaftryk som værende tættere på kalv og okse end på kylling, hvilket er en forkert opfattelse.

Til støtte for frifindelsespåstanden har Danish Crown endvidere gjort gældende, at udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" ikke på nogen vis er egnet til væsentligt at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren, hvilket efter markedsføringslovens § 8 er et krav for at bringe vildledningsbestemmelsen i markedsføringslovens § 5 i anvendelse. Også i det tilfælde, at gennemsnitsforbrugeren ikke vil opfatte udsagnet som en angivelse af, at kød produceret af dansk gris er "mere klimavenligt" i den forstand, at produktionen påvirker klimaet mindre, end forbrugerne tror, sammenholdt med tilsvarende kødprodukter, vil gennemsnitsforbrugeren i værste fald opfatte udsagnet som en henvisning til gennemsnitsforbrugers eget manglende vidensniveau, hvilket ikke væsentligt vil forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren.

Tallene fra henholdsvis Danish Crowns LCA 2.0-model og Den store klimadatabase understøtter, at grisekød og forædlet grisekød fra Danish Crown har en væsentligt lavere klimapåvirkning end andet (gennemsnitligt) grisekød. Dette understøttes tillige af forklaringen fra Jannick Schmidt. Danish Crowns grisekød udgør den største andel af dansk grisekød, hvorimod Den store klimadatabase – som på nuværende tidspunkt er den eneste almindeligt tilgængelige oversigt over klimapåvirkning for grisekød generelt – ikke kun er beregnet på baggrund af dansk grisekød. De forbrugere, som har konsulteret Den store klimadatabase, vil således også få et forkert indtryk af klimapåvirkningen for dansk grisekød, herunder særligt grisekød fra Danish Crown.

Til støtte for påstanden om frifindelse i forhold til påstand 2 har Danish Crown anført, at betegnelsen "Klimakontrolleret gris" ikke er i strid med markedsføringslovens § 5, da udsagnet ikke er vildledende.

Forbrugeren oplyses med betegnelsen "Klimakontrolleret gris" om, at der er tale om kød fra en gris, som er kontrolleret i relation til et eller flere forhold, som er relevante for klimaet, og der er således ikke tale om et generelt klimaudsagn. Forbrugerne har desuden på Danish Crowns hjemmeside, som domænet klimakontrolleret.dk har videredirigeret til, kunnet finde supplerende og uddybende oplysninger om, hvilke forhold der kontrolleres, og hvorledes kontrollen finder sted. Der har altid været henvist til domænet klimakontrolleret.dk på produktemballagen i umiddelbar sammenhæng med betegnelsen "Klimakontrolleret gris", ligesom der også henvises til domænet klimakontrolleret.dk i anden markedsføring, hvoraf udsagnet "Klimakontrolleret gris" fremgår. Relevante supplerende og uddybende oplysninger i relation til betegnelsen "Klimakontrolleret gris" har således altid været let tilgængelige for forbrugerne.

Produktionen af grisekød er underlagt en reel og løbende kontrol som led i den certificeringsordning, som er en integreret del af Klimavejen, og som alle landmænd, der leverer grisekød til Danish Crown, er omfattet af. Kontrollen under certificeringsordningen vedrører indsamling og validering af data for de faktorer, der er de væsentligste for klimapåvirkningen af produktionen af grisekød, de enkelte landmænds opstillede mål for forbedring af klimapåvirkningen samt landmændenes opfyldelse af de opstillede mål. Landmændene vejledes herom af Danish Crown. I forbindelse med auditering og certificering efter bæredygtighedsstandarder pålægges landmændene at udlevere specifikke produktionsdata, som bl.a. er relevante for at beregne klimapåvirkningen af de enkelte landmænds produktion af grise. Herudover skal landmændene i forbindelse med certificeringen opstille 3-årige mål for forbedring af griseproduktionen, som også vil bidrage til en reduktion af produktionens klimaaftryk. Udover klimamålsætninger er mål for dyrevelfærd og social ansvarlighed omfattet af bæredygtighedsstandarder. Bæredygtighedsstandarder tilpasses og justeres som Danish Crowns øvrige bæredygtighedstiltag i takt med, at ny viden, teknologi og erfaringer bliver tilgængelige. Bæredygtighedsstandarder tilpasses kun i skærpet retning, og endemålet, 50% reduktion af klimapåvirkningen senest i 2030, ændres ikke.

Såvel opgaven med at vejlede landmændene som opgaven med beregning af, hvilken klimapåvirkning der kan henføres til den enkelte landmand på baggrund af de produktionsdata, som indsamles, og hvor stor en reduktion af klimapåvirkningen, de enkelte forbedringsmål vil medføre, varetages af Danish Crown. Danish Crown vejleder landmændene i forhold til optimering af griseproduktionen, herunder også om optimering af driften i et bæredygtigheds-

perspektiv, samt i forhold til, hvorledes de mål, som opstilles af landmændene i forbindelse med certificeringen, kan nås.

Certificering efter bæredygtighedsstandarden udstedes med 3 års gyldighed, og i forbindelse med re-certificering vurderes, hvorvidt de fastsatte mål er opfyldt, ligesom nye mål skal opstilles. Det er et krav for certificering, at reelle forbedringsmål opstilles. Landmanden kan ikke blot opstille et mål om opretholdelse af status quo. Hvis en landmand ikke har opfyldt de opstillede mål eller ikke har udviklet sig inden for den 3-årige certificeringsperiode, kan landmanden som udgangspunktet ikke re-certificeres. Den for bæredygtighedsstandarden anvendte auditcyklus på 3 år er en sædvanlig cyklus såvel i et dansk som et internationalt perspektiv og anvendes bl.a. af mange FN-organisationer.

Der sker således en reel kontrol af de enkelte landmænds klimapåvirkning samt af, hvorvidt de mål, som opstilles, faktisk også opfyldes.

Der er ikke – heller ikke efter de afgivne forklaringer – grundlag for at så tvivl om, at mærkatet "Klimakontrolleret gris" alene er blevet påsat kød fra grisekødsproducenter, som har tilsluttet sig Klimavejen.

Danish Crown har til støtte for påstanden om frifindelse i forhold til sagsøgerens påstand 3 anført, at påstand 3 er for bredt formuleret, idet den – hvis den tages til følge – vil medføre, at al fremtidig markedsføringsmæssig brug af de omhandlede udsagn forbydes, hvilket vil være uhjemlet, da det altid vil bero på en konkret vurdering, herunder af den kontekst, som et udsagn anvendes i, om der er tale om vildledende markedsføring.

Danish Crown har endvidere anført, at der ikke er grundlag for at nedlægge forbud, da Danish Crown som anført vedrørende påstand 1 og 2 ikke har handlet i strid med markedsføringslovens § 5, jf. § 8.

Danish Crown har til støtte for påstanden om frifindelse i forhold til sagsøgerens påstand 4 anført, at der ikke er grundlag for at kræve berigtigelse af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror", uanset om påstand 1 og/eller påstand 3 måtte blive taget til følge. Udsagnet blev alene anvendt i en periode på 3 uger, og brugen heraf var ophørt, inden sagen blev anlagt.

Forbrugerrådet Tænk har tilsluttet sig Dansk Vegetarisk Forenings og Klimabevægelsen i Danmarks anbringender og supplerende anført bl.a., at det er altafgørende for, at forbrugerne kan støtte op om den grønne omstilling via et bæredygtigt forbrug, at man kan have tillid til virksomhedernes markedsføring, således at man ved, hvilke forbrugsvalg der nytter noget, og at engagementet hos forbrugerne bevares. Det er således essentielt, at forbrugerne vejledes og ikke vildledes, så det bliver let at træffe et bæredygtigt valg.

Landbrug & Fødevarer F.M.B.A har tilsluttet sig Danish Crowns anbringender og har supplerende anført bl.a., at markedsføringsloven, der implementerer handelspraksisdirektivet, skal fortolkes i lyset af de grundlæggende rettigheder i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder, herunder navnlig artikel 11 om ytringsfrihed og artikel 52. For at Danish Crown kan forbydes at anvende de omtvistede udsagn, skal landsretten således vurdere, at man ved at forbyde brugen af de pågældende udsagn overholder Chartrets bestemmelser, dvs. at der er en klar lovhjemmel hertil, at indgrebet ikke gør indgreb i ytringsfrihedens væsentligste indhold, samt at det både er nødvendigt og proportionalt, herunder forfølger mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen. Disse kriterier er ikke opfyldt i denne sag.

Dansk Industri har tilsluttet sig Danish Crowns anbringender og har supplerende anført bl.a., at det vil skade den grønne omstilling væsentligt, hvis danske virksomheder blev forhindret i at oplyse om – og reklamere med – egne indsatser i forhold til klimaet. Omvendt vil det fremme den grønne omstilling, hvis virksomhedernes initiativer i højere grad bliver et konkurrenceparameter.

Landsrettens begrundelse og resultat

Sagens hovedspørgsmål er, om Danish Crown har handlet i strid med markedsføringslovens § 5 ved i sin markedsføring at gøre brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og betegnelsen "Klimakontrolleret gris", herunder om Danish Crown i givet fald for fremtiden generelt kan forbydes at anvende udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i virksomhedens markedsføring, og hvorvidt Danish Crown skal pålægges at berigtige udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Danish Crowns påstande om afvisning af påstand 1 og 2

Danish Crown har påstået Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmarks påstand 1 og 2 afvist med henvisning til, at påstandene ikke kan tages under påkendelse i henhold til markedsføringsloven, at påstand 1 mangler aktualitet, at Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark ikke har retlig interesse i selvstændig påkendelse af påstand 1 og 2, og at påstandene reelt udgør anbringender til støtte for påstand 3 og 4.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har som forbrugerorganisationer søgsmålskompetence i sager om overtrædelse af markedsføringsloven, jf. markedsføringslovens § 32, hvorefter enhver med en retlig interesse deri kan anlægge sag om forbud, påbud, erstatning og vederlag efter markedsføringsloven § 24.

Danish Crown har gjort gældende, at bestemmelsen modsætningsvist ikke giver adgang for sagsøgerne til at anlægge et anerkendelsessøgsmål. Landsretten finder, at sagsøgerne, selv om det ikke er udtrykkeligt nævnt i markedsføringsloven § 24, som det mindre i det mere kan anlægge et anerkendelsessøgsmål, hvis de almindelige betingelser herfor i øvrigt er opfyldt.

Påstand 1 og 2 er anerkendelsespåstande, der vedrører markedsføring, som ophørte i henholdsvis oktober 2020 og oktober 2021. Retssagen blev anlagt den 4. juni 2021, hvor markedsføringen vedrørende udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" var ophørt. Den omstændighed, at markedsføringen var bragt til ophør inden sagens anlæg, er ikke i sig selv til hinder for, at landsretten tager stilling til, om markedsføringen var i strid med markedsføringsloven. Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har uanset markedsføringens ophør fortsat en væsentlig interesse i at få prøvet påstandene, ligesom afgørende hensyn til Danish Crown ikke taler imod et sagsanlæg.

På denne baggrund finder landsretten, at der ikke er grundlag for at afvise anerkendelsessøgsmålene i påstand 1 og 2 under henvisning til mangel på retlig interesse. Landsretten finder i den forbindelse, at det er af selvstændig betydning for Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark at få taget stilling til anerkendelsespåstandene, og at disse således ikke blot kan anses som anbringender til støtte for påstand 3 om forbud mod brug af formuleringerne i fremtidig markedsføring og påstand 4.

Landsretten tager herefter ikke Danish Crowns afvisningspåstand i relation til påstand 1 og 2 til følge.

Den retlige ramme

Om Danish Crown har handlet i strid med markedsføringslovens § 5, stk. 1, ved i sin markedsføring at have gjort brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" eller betegnelsen "Klimakontrolleret gris" beror på, om disse udsagn på tidspunktet for markedsføringen indeholdt urigtige oplysninger eller i kraft af deres fremstillingsform eller på anden måde vildledte eller kunne forventes at vildlede gennemsnitsforbrugeren, uanset om oplysningerne var faktisk korrekte. Vildledning kan efter bestemmelsens stk. 2, nr. 1 og 2, bl.a. relatere sig til produktets eksistens eller art eller de væsentligste egenskaber ved produktet.

En overtrædelse af markedsføringslovens § 5, stk. 1, er betinget af, at markedsføringen væsentligt har forvredet eller ville kunne forventes væsentligt at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren ved mærkbart at indskrænke gennemsnitsforbrugeren evne til at træffe en beslutning, hvorved forbrugeren træffer en beslutning, som denne ellers ikke ville have truffet, jf. markedsføringslovens § 8, stk. 1, smh. med § 2, nr. 6. Af de specielle bemærk-

ninger til bestemmelsen fremgår, at det ikke er et krav, at der rent faktisk sker en forvridning af den økonomiske adfærd, men derimod tilstrækkeligt, at den pågældende markedsføring ville kunne medføre, at en gennemsnitsforbruger træffer en transaktionsbeslutning, som denne ellers ikke ville have truffet.

Gennemsnitsforbrugeren er i de specielle bemærkninger til bestemmelsen i markedsføringslovens § 8 og i bl.a. EU-Domstolens dom C-210/96, Gut Springenheide og Tusky mod Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, beskrevet som en, under hensyntagen til sociale, kulturelle og sproglige forhold, almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. I kommissionens vejledning til fortolkning af handelspraksisdirektivet er gennemsnitsforbrugeren beskrevet som en rimeligt kritisk person, der agerer bevidst og opmærksomt på markedet.

Endvidere skal den erhvervsdrivende kunne dokumentere rigtigheden af oplysninger om faktiske forhold, jf. markedsføringslovens § 13. I de specielle bemærkninger til bestemmelsen er det om kravet til beviset for rigtigheden af faktiske forhold anført, at det under hensyn til de legitime interesser hos den erhvervsdrivende og enhver anden part i sagen skal være relevant i det pågældende tilfælde. Om oplysninger om miljøanprisninger er det i de specielle bemærkninger til lovens § 5 anført, at det betyder, at de ikke må være usandfærdige, ligesom fremstillingen af miljøanprisninger ikke må være vildledende. Sammenholdt med lovens § 13 betyder det, at enhver miljøanprisning skal fremføres på grundlag af dokumentation, som de kompetente myndigheder kan verificere.

Påstand 1 - "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror"

Vurderingen af, om Danish Crowns brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" er i strid med markedsføringslovens § 5, stk. 1, beror som anført i første række på, om udsagnet på tidspunktet for markedsføringen i 2020 måtte anses som urigtigt eller som vildledende i forhold til gennemsnitsforbrugeren.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har gjort gældende, at udsagnet må anses for vildledende markedsføring i strid med markedsføringslovens § 5, stk. 1, idet det giver gennemsnitsforbrugeren det indtryk, at dansk grisekød er klimavenligt, og det indtryk, at forbrugerne generelt har en fejlagtig opfattelse af dansk grisekøds klimaaftryk.

Udsagnet er efter sit indhold relativt, og landsretten finder, at udsagnet af gennemsnitsforbrugeren ikke kunne opfattes således, at dansk grisekød som sådant skulle være klimavenligt. Landsretten lægger til grund efter bevisførelsen, herunder de fremlagte forbrugerundersøgelser, at gennemsnitsforbrugeren er be-

markedsføringslovens § 13, og at udsagnet herefter ikke kan anses som vildledende i markedsføringslovens § 5's forstand. Det er også indgået i denne vurdering, at Rådet for sund mad i sin "Vejledning om brug af generiske klimaanprisninger og kostråd til at fremme sundere valg" fra 2021 har anvendt lignende relative udsagn, f.eks. "Grisekød er blandt de kødtyper, der har det laveste klimaaftryk" og "Et bedre kødvalg for klimaet. Grisekød er blandt de kødtyper, der har det laveste klimaaftryk", ligesom DTU Fødevareinstituttet i sin rapport "Råd om bæredygtig sund kost – Fagligt grundlag for et supplement til De officielle Kostråd" fra februar 2020 i forbindelse med eksempler på, "hvordan den traditionelle kødsovs kan gøres mere klimavenlig" bl.a. har anført: "Oksekød skiftes ud med laks, kylling eller grisekød".

Landsretten tager på den baggrund Danish Crowns påstand om frifindelse for påstand 1 til følge.

Påstand 2 - "Klimakontrolleret gris"

Vurderingen af, om Danish Crowns brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" er i strid med markedsføringslovens § 5, stk. 1, beror i første række på, om betegnelsen på tidspunktet for markedsføringen i 2020-2021 måtte anses som urigtig eller som vildledende i forhold til gennemsnitsforbrugeren.

Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har gjort gældende, at Danish Crowns brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i forbindelse med sin markedsføring giver associationer til fødevarekontrol og indtryk af, at grisekødet er underlagt en faktisk og reel kontrol, og at grisekødet lever op til visse klimamæssige minimumskrav.

Betegnelsen "Klimakontrolleret gris" var bl.a. påført Danish Crowns grisekødsprodukter som et synligt mærkat. Landsretten finder, at denne brug efter en helhedsvurdering gav forbrugeren et indtryk af en mærkningsordning underlagt en vis kvalitativ miljøkontrol svarende til autoriserede miljømærker. Betegnelsen "Klimakontrolleret gris" må efter betegnelsens anvendelse anses som et fritstående, generelt udsagn om et faktisk miljøforhold, som skal kunne dokumenteres, jf. markedsføringslovens § 13. Som det fremgår af Højesterets domme af 30. april 2015 (UfR 2015.2565H) og af 26. juni 2015 (UfR 2015.3331/2H), kan dokumentationskravet ikke opfyldes ved blot at sandsynliggøre rigtigheden af en oplysning, der anvendes i markedsføringen, ligesom de konkrete krav, der stilles med hensyn til dokumentationen for en oplysnings rigtighed, varierer under hensyn til omstændighederne i det enkelte tilfælde. Bedømmelsen af dette retlige krav til dokumentation afhænger bl.a. af de udsagn og det produkt, der er tale om.

”Klimakontrolleret gris” var Danish Crowns egen mærkningsordning og var således ikke underlagt en uafhængig kontrol.

Det er anført i Vejledning til Handelspraksisdirektivet pkt. 4.1.1.3, at private mærkningsordninger inden for bæredygtighed kun må anvendes for produkter eller erhvervsdrivende, som opfylder kriterierne for at kunne anvende dem. Kriterierne bør påvise klare miljøfordele i forhold til konkurrerende produkter eller erhvervsdrivende og bør være offentligt lettilgængelige, idet en sådan mærkning ellers sandsynligvis vil være vildledende.

Om fritstående, generelle miljømæssige påstande er det desuden i Forbrugerombudsmandens vejledning fra 2014 om brug af miljømæssige og etiske påstande mv., s. 17, anført bl.a., at påstande af denne art vil kunne vildlede forbrugerne, hvis ikke produktet mv. miljømæssigt hører til blandt de absolut bedste tilsvarende produkter. Den erhvervsdrivende må derfor som hovedregel kunne godtgøre, at produktet generelt belaster miljøet væsentligt mindre end tilsvarende produkter, og normalt have gennemført en vurdering af hele produktets livscyklus.

Landsretten finder på den baggrund, at der må stilles større krav til dokumentationen for et fritstående udsagn om et miljøforhold som det foreliggende, når der ikke foreligger en uafhængig kontrol af mærkningsordningen. Spørgsmålet er herefter, om Danish Crown, uanset at der ikke var en sådan uafhængig kontrol, har dokumenteret, at der på markedsføringstidspunktet i 2020-2021 var grundlag for at markedsføre virksomhedens grisekød under betegnelsen ”Klimakontrolleret gris”.

På baggrund af de i sagen fremlagte rapporter lægger landsretten til grund, at der er sket en reduktion i CO₂-udledningen fra produktion af danske grise gennem årene. Det kan også lægges til grund, at Danish Crown navnlig siden 2019, hvor Klimavejen blev iværksat som led i virksomhedens bæredygtighedsprogram, har foretaget betydelige investeringer og igangsat initiativer, der kan medføre en yderligere nedbringelse af CO₂-udledningen fra produktionen af danske grise.

Det er oplyst, at grisekød, der fik påsat mærkatet ”Klimakontrolleret gris”, stammede fra bedrifter, som var omfattet af Danish Crowns bæredygtighedsprogram Klimavejen. Det kan lægges til grund, at landmændene på disse bedrifter var blevet bæredygtighedscertificeret efter Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, og at certificeringen blev forestået af certificeringsvirksomheden Baltic Control, som var akkrediteret af DANAK efter ISO-standarder, og som fungerede som uvildig tredjepart.

Målgruppen for bæredygtigheds certificeringen er alle landmænd i Danish Crown, og det lægges til grund, at minimum 90 % af alle grise i 2020-2021 stammede fra "klimakontrollerede" gårde. En certificering forudsatte, at landmanden havde opstillet 3-årige mål for bl.a. klima og bæredygtighed, og indebar som forklaret af vidnet Karina Engstrøm fra Baltic Control desuden, at landmændene var underlagt en løbende kontrol mindst hvert 3. år. Kontrollen bestod i, at Baltic Controls auditorer som et "add-on" til den såkaldte DANISH Produktstandard tjekkede en række punkter i en vejledning relateret til Danish Crowns Bæredygtighedsstandard. Certificeringen indebar endvidere, at landmændene var forpligtet til at indrapportere en række data, som var relevante for at beregne klimapåvirkningen af den enkelte landmands produktion af grisekød, hvilket datagrundlag kunne bruges til at vejlede landmændene om optimering af griseproduktionen. Der var ikke herudover kontrol i relation til grisekød, som blev markedsført under betegnelsen "Klimakontrolleret gris".

Danish Crowns Bæredygtighedsstandard, der ikke var selvstændigt akkrediteret, indebar som forklaret af Karina Engstrøm imidlertid ikke kvalitative krav bortset fra, at den enkelte landmand skulle være certificeret efter DANISH Produktstandard. Det var i den forbindelse ikke et krav for en landmands certificering, at landmanden havde opnået specifikke mål. På tidspunktet for markedsføringen af "Klimakontrolleret gris" i 2020-2021 var der endnu ikke sket recertificering af landmændene omfattet af Klimavejen, og grisekødet blev således påført mærkatet "Klimakontrolleret gris", før det var fastslået, om den enkelte landmand havde nået sine opstillede mål. Der er heller ikke fremlagt dokumentation for effekten af bæredygtighedsprogrammet Klimavejen i 2020 og 2021 med hensyn til CO₂-udledning.

Efter en samlet vurdering finder landsretten herefter, at der på tidspunktet for markedsføringen i 2020-2021 ikke forelå den nødvendige dokumentation i form af en sådan kvalitativ miljøkontrol, at Danish Crown kunne anvende betegnelsen "Klimakontrolleret gris" som sket, uden at dette var i strid med markedsføringslovens § 5 om vildledende markedsføring.

Det kan ikke føre til en anden vurdering, at det bl.a. af en artikel fra maj 2020 udarbejdet af World Resources Institute fremgår, at Danmark hører til blandt de lande, hvis produktion af grisekød fører til den laveste udledning af CO₂. Det fremgår således også af rapporten, at udledningen af CO₂ fra grisekød fra en række lande ligger på et nogenlunde identisk niveau. Samtidig er det anført i rapporten, at der er væsentlige usikkerheder forbundet med beregningerne af udledningen, hvilket også bl.a. vidnerne Jannick Schmidt og Troels Kristensen har forklaret.

Væsentlig forvriddning af den økonomiske adfærd, § 8

Som anført ovenfor er det desuden en betingelse for overtrædelse af markedsføringslovens § 5, stk. 1, at markedsføringen væsentligt har forvredet eller ville kunne forventes væsentligt at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren ved mærkbart at indskrænke gennemsnitsforbrugers evne til at træffe en beslutning, hvorved forbrugeren træffer en beslutning, som den ellers ikke ville have truffet, jf. markedsføringslovens § 8, stk. 1, smh. med § 2, nr. 6. Der skal herved foretages en konkret vurdering af den pågældende markedsførings egnethed til mærkbart at indskrænke forbrugers evne til at træffe en informeret beslutning, hvor sandsynligheden af den virkning, den pågældende markedsføring vil kunne have for gennemsnitsforbrugers transaktionsbeslutning, skal vurderes.

Det skal således herefter vurderes, om Danish Crowns brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" har været egnet til mærkbart at indskrænke forbrugers evne til at træffe en informeret beslutning som anført.

Som tidligere nævnt kan det udledes af de fremlagte forbrugerundersøgelser, f.eks. "Forbrugerbarometret om mad og bæredygtighed" fra 2021, at forbrugere generelt har vanskeligt ved at bedømme klimabelastningen fra de enkelte fødevarer, herunder grisekød. Landsretten lægger bl.a. efter indholdet af de fremlagte forbrugerundersøgelser også til grund, at danske forbrugere generelt er optaget af produkters klimapåvirkning, ligesom landsretten lægger til grund, at gennemsnittet af danske forbrugere lader sig påvirke af mærkningsordninger for fødevarer vedrørende bæredygtighed, klima mv.

Efter en samlet vurdering finder landsretten herefter, at Danish Crowns brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i 2020 og 2021 som led i en mærkningsordning var egnet til mærkbart at indskrænke gennemsnitsforbrugers evne til at træffe en informeret beslutning, og at betingelsen i markedsføringslovens § 8, stk. 1, hvorefter markedsføringen kunne forventes væsentligt at forvride den økonomiske adfærd hos gennemsnitsforbrugeren, således var opfyldt.

Det kan ikke føre til en anden vurdering, at der på mærkningen også var henvist til "klimakontrolleret.dk", således at forbrugere havde mulighed for ved opslag på internettet at undersøge nærmere, hvad mærkningsordningen "Klimakontrolleret gris" indebar. Heller ikke bestemmelserne i artikel 11 om yttrings- og informationsfrihed og artikel 52 i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder kan føre til en anden vurdering.

Landsretten tager på den baggrund Dansk Vegetarisk Forenings og Klimabevægelsens i Danmarks påstand 2 til følge.

Påstand 3 om forbud

Påstand 3 angår, om Danish Crown kan forbydes at gøre markedsføringsmæssig brug af formuleringerne i påstand 1 og 2.

Allerede fordi Danish Crown er frifundet for påstand 1, frifindes virksomheden også for påstand 3 om forbud mod brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Spørgsmålet er herefter, om der er grundlag for i medfør af markedsføringslovens § 24, stk. 1, at forbyde Danish Crown for fremtiden generelt at gøre brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris" i virksomhedens markedsføring.

Påstand 3 angår efter sin formulering generelt anvendelse af formuleringen "Klimakontrolleret gris" i enhver henseende fremover, og påstanden er således ikke begrænset til en nærmere afgrænset markedsføringsmæssig anvendelse af betegnelsen.

Danish Crown ophørte i 2021 med brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris". Det fremgår af sagen, at Danish Crown siden 2021 har fortsat sine bestræbelser på at mindske udledningen af CO₂ fra virksomhedens griseproduktion. Landsretten finder, at det må bero på en konkret vurdering af forholdene på et givent tidspunkt, om et klimaudsagn som "Klimakontrolleret gris" udgør vildledende markedsføring i strid med markedsføringslovens § 5, stk. 1.

Efter en samlet vurdering finder landsretten herefter, at påstand 3 i relation til formuleringen "Klimakontrolleret gris" er for bred til at danne grundlag for en dom om forbud.

Landsretten tager på denne baggrund i det hele Danish Crowns påstand om frifindelse for påstand 3 til følge.

Påstand 4 om berigtigelse

Idet Danish Crown er frifundet for påstand 1, frifindes virksomheden også for påstand 4 om berigtigelse af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror".

Sagsomkostninger

Landsretten finder efter sagens udfald, at Danish Crown skal betale delvise sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 313, stk. 1. Landsretten har navnlig lagt vægt på, at Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har fået medhold i påstand 2, der angår det af de to udsagn, som må anses for at have været af størst økonomisk betydning for Danish Crown, og som også en stor del af bevisførelsen har drejet sig om.

Sagens værdi er fastsat til 5.000.000 kr. Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har haft fri proces.

Efter en samlet vurdering skal Danish Crown herefter i delvise sagsomkostninger betale 300.000 kr. til statskassen, jf. retsplejelovens § 332. 40.100 kr. af beløbet er til delvis retsafgift, og resten af beløbet er til delvis dækning af udgifter til advokatbistand inkl. moms. Ud over sagens værdi er der ved fastsættelsen af beløbet til advokat taget hensyn til sagens omfang, forløb og betydning, og at Dansk Vegetarisk Forening og Klimabevægelsen i Danmark har ført sagen sammen, men med hver deres advokat.

THI KENDES FOR RET:

Danish Crown A/S skal anerkende at have overtrådt markedsføringslovens § 5, stk. 1, ved at have gjort brug af betegnelsen "Klimakontrolleret gris".

Danish Crown A/S frifindes for påstand 1 og 3-4.

I sagsomkostninger skal Danish Crown A/S inden 14 dage betale 300.000 kr. til statskassen. Beløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.

Publiceret til portalen d. 01-03-2024 kl. 10:00

Modtagere: Advokat (H) Ole Spiermann, Advokat (L) Henrik
Saugmandsgaard Øe, Biintervenient Forbrugerrådet Tænk, Biintervenient
Dansk Industri, Advokat (H) Marc Malmbak Stounberg, Biintervenient
Landbrug & Fødevarer F.M.B.A., Sagsøgte Danish Crown A/S, Advokat (H)
Claus Barrett Christiansen, Advokat (H) Kurt Bardeleben, Sagsøger
Klimabevægelsen i Danmark, Sagsøger Dansk Vegetarisk Forening (DVF)